

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

**Η ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ
ΚΑΙ
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ**

ΠΕΤΡΙΔΟΥ ΝΙΚΗ – ΣΟΦΙΑ

A.M.: 1340200200416

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	<i>Σελ.</i>
I. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	3
II. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	4
III. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
IV. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΑΠΟ ΟΡΟΥΣ ΠΟΥ ΣΥΓΧΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΑΥΤΗΝ	6
α) Εθνικότητα	6
β) Υπηκοότητα	7
γ) Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια	7
V. ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ – ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΤΟΜΟΥ	
ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ	8
VI. ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ	9
VII. ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ	10
VIII. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	11
IX. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	12
X. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΛΛΟΔΑΠΗ	13
XI. ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ	14
1) Γενικά	14
2) Σύμφωνα με το Σύνταγμα	15
3) Σύμφωνα με το Ν. 3284/2004	16
i) λόγω κτήση αλλοδαπής ιθαγένειας (άρθρο 16)	17
ii) λόγω εκπτώσεως (άρθρο 17)	20
iii) λόγω δήλωσης αποποίησης (άρθρο 18)	22
iv) απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας τέκνων πολιτογραφηθέντων Ελλήνων (άρθρο 19)	23
v) λόγω υιοθεσίας από αλλοδαπό (άρθρο 20)	24
vi) με δήλωση λόγω γάμου με Έλληνα (άρθρο 21)	25
XII. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ	26
XIII. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΗΜΕΛΛΑΠΙΩΝ	27
- Δικαίωμα ίσης μεταχείρισης	28
- Δικαίωμα ίσης πρόσβασης στις δημόσιες λειτουργίες	29
- Δικαίωμα ελεύθερης εισόδου και εξόδου στη χώρα	29
- Δικαίωμα συνάθροισης	29

- Δικαίωμα ενώσεως	30
- Δικαίωμα εργασίας	30
- Δικαίωμα ιδρύσεως πολιτικών κομμάτων και συμμετοχών σ' αυτά	31
- Δικαίωμα εκλέγεσθαι	31
- Δικαίωμα εκλέγειν	32
- Κοινωνικές αξιώσεις	32
- Δικαίωμα στην παιδεία	32
- Ατομικό δικαίωμα διατηρήσεως της ελληνικής ιθαγένειας	33
XIV. ΑΠΩΛΕΙΑ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ – ΟΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ	34
XV. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	37
XVI. ΠΕΡΙΛΗΨΗ	38
XVII. SUMMARY	39
XVIII. ΒΑΣΙΚΑ ΛΗΜΜΑΤΑ	40
XIX. BASIC ENTRY	41
XX. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	42
XXI. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	43

I. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αστικός Κώδικας : ΑΚ

Εδάφιο : εδ

Νομικό Βήμα : ΝοΒ

Νομοθετικό Διάταγμα: Ν.Δ.

Νόμος : Ν.

Παράγραφος : παρ

Σελίδα(ες) : σελ

Συμβούλιο της Επικρατείας: ΣτΕ

Το Σύνταγμα : ΤοΣ

II. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Προκειμένου να δοθεί μία σφαιρική εικόνα για την έννοια της ιθαγένειας, πριν αναλυθούν λεπτομερώς και εκτενώς οι προϋποθέσεις απώλειας αυτής καθώς και οι συνέπειες που επισύρει η απώλειά της όσον αφορά στα συνταγματικά δικαιώματα, προηγείται μία εισαγωγή στην οποία δίνεται ο ορισμός της ιθαγένειας, διακρινόμενος από άλλους όρους που συγχέονται με την τελευταία.

Ακολουθεί η έκθεση των φορέων του δικαιώματος της ιθαγένειας καθώς και ένας σύντομος σχολιασμός της νομικής της φύσης.

Αναλύεται μετέπειτα λεπτομερώς το ζήτημα της απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας όπως προβλέπεται από τη σχετική διάταξη του Συντάγματος και από τον οικείο νόμο με απαρίθμηση των περιπτώσεων απώλειας.

Παρουσιάζονται επιπρόσθετα οι συνέπειες που επισύρει η απώλεια του δικαιώματος της ιθαγένειας στα συνταγματικά δικαιώματα των ημεδαπών και σχολιάζεται το κατά πόσο αποτελούν οριοθέτηση ή περιορισμό των δικαιωμάτων αυτών.

Ο επίλογος που παρατίθεται περιλαμβάνει τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από τον σχολιασμό του ζητήματος, μία περίληψη της εργασίας τόσο στα ελληνικά όσο και στα αγγλικά και το παράρτημα, το οποίο περιλαμβάνει τον οικείο νόμο και αποφάσεις του ΣτΕ και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

III. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιθαγένεια δε θεμελιώνει μόνο δικαιώματα, αλλά αποτελεί και η ίδια αντικείμενο ενός ατομικού δικαιώματος, του δικαιώματος ιθαγένειας, το οποίο προστατεύεται αποκλειστικά από τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 3 του Συντάγματος στο πλαίσιο της αρχής της ισότητας. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, Έλληνες πολίτες είναι όσοι έχουν τα προσόντα που ορίζει ο νόμος¹. Ο νόμος αυτός έως το 2004 ήταν το Ν.Δ. του 3370/1955 περί κυρώσεως του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας όπως τροποποιήθηκε επανειλημμένως μεταγενέστερα, για να λάβει υπ' όψη τη Σύμβαση της Βέρνης της 13 Σεπτεμβρίου 1973 για τον περιορισμό της ανιθαγένειας και τη συνταγματική αρχή της ισότητας των φύλων². Το 2004 όμως καταργήθηκε με το άρθρο 34 του Ν. 3284/2004 «Περί κυρώσεως του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας». Έτσι ο Ν. 3284/2004 ρυθμίζει πλέον την κτήση και την απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας.

Οι ειδικές αυτές διατάξεις αποκλείουν την εν προκειμένω εφαρμογή της γενικής διάταξης του άρθρου 5 παρ. 1Σ περί ελευθερίας αναπτύξεως της προσωπικότητας. Συνεπώς, μία ευρύτερη προστασία του δικαιώματος στην απόκτηση και τη διατήρηση της ιθαγένειας δε μπορεί να στηριχτεί στη γενική διάταξη ή σε οποιαδήποτε άλλη διάταξη του Σ³.

Γενική κατοχύρωση του δικαιώματος αυτού επίσης περιέχει το άρθρο 15 της Οικουμενικής Διακηρύξεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κατά το οποίο «1. Καθένας έχει το δικαίωμα μίας ιθαγένειας. 2. Κανείς δε μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του ούτε το δικαίωμα να αλλάξει ιθαγένεια». Εκτός από την (νομικά μη δεσμευτική) Οικουμενική Διακήρυξη, το (νομικά δεσμευτικό) Διεθνές Σύμφωνο περί Ατομικών Δικαιωμάτων ορίζει στο άρθρο 24 παρ. 3 ότι «Παν τέκνον δικαιούται μίας εθνικότητας». «Η ιθαγένεια είναι ο δημοσίου δικαίου θεσμός ενός ατόμου προς την πολιτεία στο λαό της οποίας αυτός ανήκει»⁴. Είναι η ιδιότητα δηλαδή του προσώπου ως μέλους του λαού ενός κράτους.

¹ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, Β' τόμος, 2002, Αθήνα, σελ. 58.

² Δαλιτόγλου Π.: Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Α' τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 103-104

³ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 58.

⁴ Παπασιώπη – Πάσια Ζωή: Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 1

IV. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΑΠΟ ΟΡΟΥΣ ΠΟΥ ΣΥΓΧΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΑΥΤΗΝ

α) Εθνικότητα

Η ιδιότητα του ατόμου ως μέλους ενός Έθνους, καλείται Εθνικότητα. Άρα λοιπόν η εθνικότητα διακρίνεται σαφώς από την ιθαγένεια, αν και συχνά συγχέεται με αυτή, ιδίως λόγω του ταυτόσημου όρου και για τις δύο σε πολλές ξένες γλώσσες (nationality, nationalité). Η εθνικότητα δεν αναφέρεται στη νομική κατάσταση του προσώπου, αλλά στην καταγωγή του, την κοινωνική του υπόσταση, τη συμμετοχή του σε ένα έθνος, ανεξαρτήτως ιθαγένειας και συνόρων⁵.

«Η ιθαγένεια δηλαδή με βάση τα παραπάνω αποτελεί το νομικό δεσμό του ατόμου με ορισμένο Κράτος, ενώ η εθνικότητα είναι ο ηθικός (προνομικός ή εξωνομικός) δεσμός αυτού μ' ένα ορισμένο Έθνος»⁶.

Ο νομικός αυτός δεσμός μεταξύ ατόμου και πολιτείας ανήκει στην αποκλειστική ρύθμιση και αρμοδιότητα του εσωτερικού δικαίου κάθε πολιτείας. Κάθε κράτος έχει δηλαδή τη διακριτική εξουσία να ρυθμίσει την απόκτηση και την απώλεια της ιθαγένειάς του σεβόμενο βεβαίως τις διεθνείς συμβάσεις, τα διεθνή έθιμα και το γενικό διεθνές δίκαιο. Αυτό έχει μάλιστα ρητά οριστεί στο άρθρο 1 της Σύμβασης της Χάγης το 1930 σύμφωνα με το οποίο «σε κάθε κράτος ανήκει το δικαίωμα να ορίσει με τη νομοθεσία του ποιοι είναι οι υπήκοοί του». Ο Έλληνας νομοθέτης κάνει αποδεκτό το δικαίωμα αυτό με το άρθρο 29 του ΑΚ στο οποίο ορίζει ότι «η απόκτηση και η απώλεια από ένα πρόσωπο της ιθαγένειας μίας πολιτείας ρυθμίζονται από το δίκαιο της πολιτείας αυτής».

⁵ Δαλιτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Α' Τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 106.

⁶ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα 2002, Αθήνα, σελ. 61.

β) Υπηκοότητα

Ο όρος «υπηκοότητα» χρησιμοποιείται ως συνώνυμος του όρου της ιθαγένειας, ο οποίος κατάγεται από το μοναρχικό πολίτευμα. Η χρησιμοποίηση του όρου αυτού καθώς και του όρου υπήκοος είναι πρόδηλα ανεπίτρεπτη. Οι όροι αυτοί δεν χρησιμοποιήθηκαν ούτε καν στα μοναρχικά Συντάγματά μας του 1832 και του 1844.

γ) Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια

Διάφορη από την εθνική ιθαγένεια είναι και η έννοια της Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας. Το άρθρο 17 ΣΕΚ (πρώην άρθρο 8) κατά τη γερμανική απόδοσή του, *bedrundet das Institut der Unionsburgerschaft als ein spezifisches Rechtsverhältnis zwischen der Gemeinschaft und den Burgern der Mitgliedstaaten*⁷ ή σύμφωνα με την αγγλική απόδοσή του, «Every person holding the nationality of a Member State shall be a citizen of the Union⁸», δηλαδή Πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια ενός κράτους μέλους. Η ιθαγένεια της Ένωσης συμπληρώνει και δεν αποκαθιστά την εθνική ιθαγένεια. Οι πολίτες της ένωσης έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από τη Συνθήκη.

Η εθνική ιθαγένεια δηλαδή προσδίδει στο πρόσωπο μία διεθνή ταυτότητα. Πρέπει να επισημανθεί το γεγονός πως το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως στηρίζεται στη θεμελιώδη απαγόρευση διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, όπως αποδεικνύεται και από το περιεχόμενο του άρθρου 12 ΣΕΚ. Σύμφωνα με αυτό, «εντός του πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών της, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας». Χαρακτηριστική είναι η απόφαση του Ευρωπαϊκού δικαστηρίου «Case C-85/96, Maria Martinez Sala v. Freistaat Bayern, Judgment of 12 May 1998, Full Court [1998] ECR I-2691», η οποία παρατίθεται στο παράρτημα⁹.

⁷ Marchel Haag, “Unions burgerschaft” seite 366-372.

⁸ Common Market Law Review 29:1137-1169, 1992.

⁹ Cristian Tomuschat, Common Market Law Review 37: 449-457, 2000 Kluwer Law International, Printed in the Netherlands.

V. ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ – ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΤΟΜΟΥ ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Ιθαγένεια κατ' ακριβολογία έχουν μόνο τα φυσικά πρόσωπα. Γίνεται όμως λόγος σε νόμους και διεθνείς συμβάσεις για ιθαγένεια νομικού προσώπου, πλοίου ή αεροσκάφους. Ο όρος αυτός στα νομικά πρόσωπα αποτελεί «ευμέθοδο σχηματική απεικόνιση του γεγονότος ότι ένα νομικό πρόσωπο διέπεται από το δίκαιο ορισμένης πολιτείας»¹⁰. Το ίδιο ισχύει για τα πλοία και τα αεροσκάφη. Στην ουσία σ' αυτές τις περιπτώσεις ο όρος ιθαγένεια καθορίζεται από προϋφιστάμενο σύνδεσμο όπως «έδρα» στα νομικά πρόσωπα, «σημαία» στα πλοία και τα αεροσκάφη.

Ανάλογα με την ιθαγένεια, ένα πρόσωπο είναι ημεδαπός, αλλοδαπός ή ανιθαγενής. Ημεδαπός ή ιθαγενής ή (στην περίπτωση της Ελλάδος) Έλληνας πολίτης ή Έλληνας υπήκοος ή απλώς Έλληνας ή Ελληνίδα είναι όποιος έχει την ελληνική ιθαγένεια. Μόνο οι Έλληνες πολίτες έχουν το ατομικό δικαίωμα διατηρήσεως (μη αφαιρέσεως της ελληνικής ιθαγένειας). Αλλοδαπός (ή ιθαγενής ή πολίτης υπήκοος ξένου κράτους) είναι όποιος έχει ξένη υπηκοότητα. Ανιθαγενής (ή άπατρις ή άπολις) είναι όποιος δεν έχει καμία ιθαγένεια. Όποιος εκτός της ελληνικής έχει και αλλοδαπή ιθαγένεια ή ιθαγένειες (πολυϊθαγενής) λογίζεται στην Ελλάδα ως Έλληνας πολίτης, έχει δηλαδή τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις Έλληνα πολίτη – τίποτε περισσότερο και τίποτε λιγότερο.

Το ελληνικό δίκαιο γνωρίζει για ιστορικούς λόγους και μία τρίτη ενδιάμεση κατηγορία, ανάμεσα στους ημεδαπούς και αλλοδαπούς: τους ομογενείς, δηλαδή πρόσωπα χωρίς ελληνική ιθαγένεια, αλλά με ελληνική καταγωγή, εν αντιθέσει προς τους αλλογενείς. Διάφορες νομοθετικές διατάξεις επιφυλάσσουν στους ομογενείς μεταχείριση ευμενέστερη από εκείνη των απλών αλλοδαπών ή και ίση προς τους ημεδαπούς.

¹⁰ Ευρυγένης Δ., Εισαγωγή εις το Δίκαιον Καταστάσεως Αλλοδαπών, 1958/1959.

Ευμενή σχετικώς μεταχείριση απολαμβάνουν επίσης, βάσει ειδικών διεθνών συμβάσεων, και οι ανιθαγενείς αφενός και οι πρόσφυγες αφετέρου ¹¹.

VI. Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Η νομική φύση της ιθαγένειας είναι αμφίβολη. Υποστηρίζονται σχετικά τρεις θεωρίες. Ειδικότερα, αυτή θεωρείται είτε ως μία έννομη σχέση μεταξύ του Κράτους και των πολιτών του (θεωρία της έννομης σχέσης, *Rechtsverhältnistheorie*), είτε ως μία νομική κατάσταση (θεωρία της νομικής κατάστασης, *Statustheorie*), είτε ως ένα συνδυασμός και των δύο. Η θεωρία της νομικής κατάστασης φαίνεται ότι έχει επικρατήσει στη Γερμανία. Βασίστηκε στη θεωρία της νομικής προσωπικότητας του Κράτους, που δε θεωρούσε πια το μονάρχη ως κύριο του Κράτους, αλλ' ως όργανό του. Το άτομο δηλαδή, δεν ήταν πια παρεπόμενο του εδάφους («υπήκοος» του μονάρχη), αλλά μέλος του Κράτους.

Ορθότερη φαίνεται η θεωρία της νομικής κατάστασης αν και, καθ' ότι οι νομικές συνέπειες από οποιονδήποτε από τους προαναφερθέντες χαρακτηρισμούς της ιθαγένειας δεν παρουσιάζουν αξιοσημείωτες διαφορές, η νομική φύση της ιθαγένειας δεν έχει ιδιαίτερη σημασία ¹².

¹¹ Δαλτόγλου Π.Α., Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Β', Έκδοση 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 1344-1345.

¹² Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα.

VII. ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ.

Προβληματισμός υπάρχει για το κατά πόσον οι διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 3 του ελληνικού Συντάγματος καθώς και των αντίστοιχων διατάξεων του γερμανικού και του ιταλικού Συντάγματος, περιέχουν απλώς κανόνες του αντικειμενικού δικαίου ή κατοχυρώνουν ένα ατομικό δικαίωμα στην ιθαγένεια. Φαίνεται ότι οι απόψεις συγκλίνουν προς τη δεύτερη έννοια καθ' ότι υπέρ αυτής συνηγορεί και η θέση των διατάξεων στο μέρος περί των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των τριών Συνταγμάτων¹³. Το δικαίωμα στην ιθαγένεια περιλήφθηκε και στο άρθρο 15 της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων που ορίζει τα εξής: «1. Καθένας έχει το δικαίωμα μίας ιθαγένειας, 2. Κανένας δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του, ούτε το δικαίωμα ν' αλλάξει αυτή». Τις διατάξεις αυτές επανέλαβε το άρθρ. 15 παρ. 1 και 3 της Αμερικανικής Σύμβασης των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων του 1969. Εξάλλου, το άρθρ. 24 παρ. 3 του Διεθνούς Συμφώνου περί των Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων κατοχυρώνει μόνο «το δικαίωμα» κάθε παιδιού ν' αποκτήσει μία ιθαγένεια.

¹³ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 57

VIII. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Το άρθρο 4 του Αστικού Κώδικα προβλέπει ότι «ο αλλοδαπός απολαμβάνει τα αστικά δικαιώματα του ημεδαπού». Δηλαδή το άρθρο 4 Α.Κ. καθιερώνει την αρχή της ισότητας των ημεδαπών και των αλλοδαπών. Άρα η ιθαγένεια δεν έχει καμία ιδιαίτερη σημασία στο αστικό δίκαιο.

Η σημασία της είναι σαφώς μεγαλύτερη στο ελληνικό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, όπου αποτελεί το σπουδαιότερο συνδετικό στοιχείο, όπως φαίνεται από τα άρθρα 5-31 ΑΚ. «Εκεί όμως που η ιθαγένεια έχει τη μεγαλύτερη της σημασία είναι στο δημόσιο δίκαιο, καθ' ότι αποτελεί την προϋπόθεση ασκήσεως όλων των πολιτικών δικαιωμάτων και ορισμένων ατομικών δικαιωμάτων, που κατοχυρώνονται από το Σ. μόνο υπέρ των Ελλήνων πολιτών»¹⁴.

Ακόμα όμως και στην πολιτική δικονομία έχει σημασία. Για παράδειγμα, όπως προβλέπεται στα άρθρα 611, 612 κΠολΔ, η ιθαγένεια είναι αυτή που καθορίζει τη διεθνή δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων σχετικά με την εκδίκαση των γαμικών διαφορών.

¹⁴ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 63.

ΙΧ. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Στην Ελλάδα τα Συντάγματα ανέκαθεν περιελάμβαναν διατάξεις περί της ιθαγένειας. «Ήδη τα επαναστατικά Συντάγματα καθόριζαν απευθείας τα πρόσωπα που ήταν Έλληνες πολίτες και πρόβλεπαν την πολιτογράφηση ξένων». Το Σύνταγμα του 1832 στα άρθρα 13-16 καθόριζε επιπρόσθετα και τους λόγους της απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας¹⁵. Το Σύνταγμα του 1844 αρκέστηκε εν αντιθέσει των προηγούμενων μόνο σε μία λακωνική διάταξη που εξουσιοδοτούσε απλώς τη νομοθετική εξουσία να καθορίζει τα προσόντα του Έλληνα πολίτη¹⁶. Συγκεκριμένα, η διάταξη του άρθρου 3 παρ. 2 αυτού όριζε, ότι «Πολίται είναι όσοι απέκτησαν ή αποκτήσωσι τα χαρακτηριστικά του πολίτου κατά τους Νόμους του Κράτους». Η διάταξη αυτή περιλήφθηκε αμετάβλητη σ' όλα τα μεταγενέστερα Συντάγματα, που ίσχυσαν μέχρι το 1975.

Στο ισχύον Σύνταγμα το θέμα ρυθμίζεται απ' τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 3 η οποία ορίζει τα εξής: «Έλληνες πολίτες είναι όσοι έχουν τα προσόντα που ορίζει ο νόμος. Επιτρέπεται να αφαιρεθεί η Ελληνική ιθαγένεια μόνο σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα, με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπει ειδικότερα ο νόμος». Στην ουσία η διάταξη δεν καθορίζει το περιεχόμενο της ιθαγένειας, που ανατίθεται στον κοινό νομοθέτη, απλώς κατοχυρώνει ένα ατομικό δικαίωμα στην ιθαγένεια (σ' αυτό συνηγορεί η θέση της διάταξης στο μέρος περί θεμελιωδών δικαιωμάτων). Μάλιστα ενόψει της καίριας σημασίας του ζητήματος αυτού για τη νομική θέση του προσώπου ορθό είναι να θεωρηθεί πως το Σύνταγμα επιφυλάσσεται, σε σχέση τόσο με την

¹⁵ Άρθρο 15: «Δεν εμπορούν να έχουν, αλλά μάλιστα αποστερούνται και χάνουν το δικαίον του Έλληνοσ και του πολίτου. α' Οι πολιτογραφούμενοι εις άλλο Έθνοσ ή καταφεύγοντεσ υπό την υπεράσπισιν ξένησ Δυνάμεωσ. β' Οι κινούμενοι όπλα κατά τησ Πατρίδοσ και βοηθούμενοι εξωτερικούσ εχθρούσ. γ' Οι λαμβάνοντεσ παράσημα παρά των άλλων Δυνάμεων υπουργοί τησ Ελληνικήσ Κυβερνήσεωσ άνευ αδειάσ αυτήσ' οι απλοί πολίται, ευρεθέντεσ έξω τησ Επικρατείασ, εάν λάβωσι παράσημα, δεν δύνανται να φέρωσι ταύτα εντόσ τησ Επικρατείασ άνευ αδειάσ τησ Ελληνικήσ Κυβερνήσεωσ, δ' Χάνουν το δικαίωμα του πολίτου, οι υποπίπτοντεσ εις εγκλήματα ατιμωτικά· και οι πωλούντεσ ή αγοράζοντεσ ψήφουσ. Ε' Οι υπό δίκην εγκληματικήν όντεσ, οι φυγόδικοι, οι φρενοβλαβείσ, οι οικιακοί άγαμοι υπηρέται, και οι συζώντεσ μετά παλλακών μένουν αργοί των δικαιωμάτων του πολίτου, εν όσω ευρίσκονται υποκείμενοι εις τα κωλυτικά ταύτα αίτια». Την καταφυγή στην προστασία ξένησ Δύναμησ θεωρούσε ως λόγο απώλειασ τησ ελληνικήσ ιθαγένειασ και το άρθρ. 29 του Συντ. τησ Τροιζήνασ.

¹⁶ Ράικοσ Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 51-53.

κτήση όσο και με την απώλεια της ιθαγένειας, υπέρ του τυπικού νόμου και επομένως αποκλείεται εδώ η νομοθετική εξουσιοδότηση¹⁷.

X. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΛΛΟΔΑΠΗ.

Τα Συντάγματα άλλων Κρατών περιλαμβάνουν διατάξεις περί ιθαγένειας, οι οποίες εξουσιοδοτούν τη νομοθετική εξουσία να καθορίζει τις προϋποθέσεις απόκτησης και απώλειας αυτής. Ειδικότερα, το άρθρ. 16 παρ. 1 του γερμανικού Συντάγματος ορίζει τα ακόλουθα: «Η αφαίρεση της γερμανικής ιθαγένειας δεν επιτρέπεται. Η απώλεια της ιθαγένειας είναι επιτρεπτή μόνο σύμφωνα μ' έναν νόμο και παρά τη θέληση του ενδιαφερόμενου μόνο, όταν μ' αυτή δε γίνεται άπατρις». Έτσι, η διάταξη του πρώτου εδαφίου απαγορεύει απόλυτα τη στέρηση της γερμανικής ιθαγένειας, ενώ η διάταξη του δεύτερου εδαφίου θεωρεί ανεπίτρεπτη την απώλεια αυτής, που καθιστά τον ενδιαφερόμενο άπατρη. Η διάταξη του άρθρ. 22 του Συντάγματος της Ιταλίας ορίζει, ότι «Κανένας δεν μπορεί να στερηθεί την ικανότητά του δικαίου, την ιθαγένειά του και το όνομά του για πολιτικούς λόγους»¹⁸.

¹⁷ Χρυσογόνος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 1998, Αθήνα, σελ. 150.

¹⁸ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 55.

XI. ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

1. Γενικά

Η παρ. 3 εδ. β' του άρθρου 4 του Συντάγματος η οποία καθορίζει περιοριστικά τις περιπτώσεις αφαιρέσεως της ελληνικής ιθαγένειας, καθιερώνει έμμεσα την αρχή της απαγορεύσεως αφαιρέσεως της ελληνικής ιθαγένειας¹⁹. Η διάταξη δηλαδή αυτή κατοχύρωνε την αρχή της απαγορεύσεως στέρησεως της ιθαγένειας, καθιερώνοντας ρητά μόνο δύο εξαιρέσεις από την αρχή αυτή.

Ανάλογο είναι το περιεχόμενο του δικαιώματος στην ιθαγένεια, που κατοχυρώνεται από την διάταξη του άρθρ. 22 του ιταλικού Συντάγματος. Αντίθετα, η διάταξη του άρθρ. 16 παρ. 1 εδ. α' του Θεμελιώδους Νόμου της Βόννης κατοχυρώνει απόλυτα το δικαίωμα αυτό, μη επιτρέποντας τη στέρηση της ιθαγένειας σε καμία περίπτωση, ενώ η διάταξη του δεύτερου εδαφίου της παρ. 1 του ίδιου άρθρου αυτού περιορίζει την απώλειά της. Οι ερμηνευτές του Θεμελιώδους Νόμου ομιλούν εν προκειμένω περί κατοχυρώσεως ενός «θεμελιώδους δικαιώματος διατηρήσεως» («Grundrecht auf Beibehaltung») της γερμανικής ιθαγένειας ή «αμυντικών δικαιωμάτων» («Abwehrrecht») κατά της στέρησεως και απώλειας αυτής.

Το Σύνταγμα βέβαια περιορίζει μόνο την ακούσια απώλεια της ιθαγένειας, κατοχυρώνοντας έτσι ατομικό δικαίωμα διατηρήσεως της ελληνικής ιθαγένειας²⁰. Στην διάταξη δε γίνεται λόγος για την εκούσια αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας, επομένως ούτε την απαγορεύει ούτε την κατοχυρώνει όπως η Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Υπάρχει ωστόσο η άποψη ότι αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί δικαίωμα που απορρέει από την

¹⁹ Ο Βουλευτής Γ.Α. Μαγκάκης είπε κατά τη συνεδρίαση της Βουλής της 22.4.1975 τα εξής: «...Αναγκαστική αφαίρεσις της Ελληνικής ιθαγένειας επιτρέπεται μόνον, λέγει το σχέδιον – και αυτό σημαίνει ότι ο κανών είναι ότι η αναγκαστική αφαίρεση απαγορεύεται- και επιτρέπεται μόνο σε ωρισμένες περιπτώσεις. Αυτό «το μόνο» σημαίνει την εξαίρεση. Χαιρετίζουμε συνεπώς, ότι η αφαίρεση, η αναγκαστική αφαίρεση της ιθαγενείας απαγορεύεται κατά κανόνα, εδώ όμως το σχέδιο προχωρεί και προβλέπει την εξαίρεση μ' ένα τρόπο που νομίζω ότι είναι υπερβολικός...». Βλ. Πρακτικά των Συνεδριάσεων της Βουλής επί των Συζητήσεων του Συντάγματος» 1975, σελ. 373.

²⁰ Τ. Εγκολφόπουλος, Η ιθαγένεια και η στέρησις αυτής, Νο. Β. 1963, 604.

κατά το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας εφόσον συντρέχουν λόγοι σχετικοί με την επί μακρό χρόνο μόνιμη εγκατάσταση του ενδιαφερομένου στο εξωτερικό. Σχετικές με το παραπάνω ζήτημα είναι οι αποφάσεις 345/1978 και 1061/1978 του ΣτΕ ²¹ που παρατίθενται στο παράρτημα.

Η νομολογία όμως του ΣτΕ δεν κάνει αποδεκτή την άποψη αυτή, καθ' ότι υποστηρίζει πως η αποβολή της ιθαγένειας έχοντας καίρια σημασία για την πολιτεία, αφού ανάγεται στην ίδια τη συγκρότησή της, δεν επαφίεται στη βούληση των πολιτών αλλά εξαρτάται από τη συναίνεση της πολιτείας με την παροχή σχετικής αδείας ²².

Πάντως παρ' όλο που το Σύνταγμα ορίζει περιοριστικά τις περιπτώσεις αποβολής της ελληνικής ιθαγένειας – μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της προσπάθειας αποφυγής δημιουργίας ανιθαγενών ατόμων-, δεν εμποδίζει τον κοινό νομοθέτη να δυσχεράνει ακόμη περισσότερο από το Σύνταγμα την ακούσια απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας «γιατί αυτό δεν εξασθενίζει, αλλά ενισχύει το ατομικό δικαίωμα διατηρήσεως της ιθαγένειας»²³. Εκεί λοιπόν όπου ρυθμίζονται ειδικότερα οι περιπτώσεις για την απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας είναι ο Ν. 3284/2004.

2. Σύμφωνα με το Σύνταγμα

Το εδ. β' της παρ. 3 του άρθρ. 4 προβλέπει δύο μόνο εξαιρετικές περιπτώσεις στις οποίες μπορεί να αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια.

A. Σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια.

B. Σε περίπτωση που κάποιος ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα.

Η διάταξη επιτρέπει και δεν επιτάσσει την αφαίρεση της ελληνικής ιθαγένειας τις παραπάνω περιπτώσεις, ενώ η αφαίρεση της ιθαγένειας στις περιπτώσεις αυτές επιτρέπεται μόνο, όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις και κατά

²¹ Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 1998, Αθήνα, σελ. 152. Πρβλ. Παπαδημητρίου Γ., Το Σύνταγμα και η εκούσια αποβολή της ιθαγένειας, ΤοΣ 1979, σελ. 439 επ.

²² ΣτΕ 345/1978, ΝοΒ 1979, σελ. 427.

²³ Δαλτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα, Β' τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 1353.

τη διαδικασία που ορίζει ο νόμος. Η διάταξη ως εξαιρετική πρέπει να ερμηνεύεται στενά²⁴.

Ενώ ο πρώτος λόγος αφαιρέσεως της ελληνικής ιθαγένειας σύμφωνα με τη διάταξη του αρ. 4 παρ. 3 εδ. β' του Σ. δε δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα, ο δεύτερος λόγος αφαιρέσεως της ιθαγένειας δημιουργεί ερμηνευτικά προβλήματα. Καθ' ότι ο όρος «τα εθνικά συμφέροντα» είναι μία πολύ αόριστη νομική έννοια, ο καθορισμός του είναι πολύ δύσκολος. «Η διάταξη πρέπει να ερμηνευτεί στενά και συγκεκριμένα υπό την έννοια ότι η αφαίρεση της ιθαγένειας είναι επιτρεπτή μόνο, όταν η υπηρεσία του Έλληνα πολίτη σε ξένη χώρα παραβιάζει το καθήκον πίστεως στην Πατρίδα. Μία τέτοια υπηρεσία, που είναι τελείως ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του Έλληνα πολίτη, είναι π.χ. η στρατιωτική και η διπλωματική υπηρεσία σε χώρα που βρίσκεται σε πόλεμο με την Ελλάδα ή διάκειται εχθρικά απέναντι σ' αυτή.

Για κανένα άλλο λόγο δεν είναι συνταγματικά επιτρεπτή η αφαίρεση της ιθαγένειας. Συνταγματικά ανεπίτρεπτη είναι ιδίως η αφαίρεση της ιθαγένειας για πολιτικούς λόγους. Ο συνταγματικός νομοθέτης με την καθιέρωση της αρχής της απαγορεύσεως αφαιρέσεως της ιθαγένειας επιδίωξε ακριβώς ιδίως τον αποκλεισμό αφαιρέσεων της ιθαγένειας αναλόγων μ' εκείνες οι οποίες έγιναν κατά τη διάρκεια και μετά τον Εμφύλιο Πόλεμο»²⁵.

3. Σύμφωνα με το Ν. 3284/2004

Οι λόγοι απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας ρυθμίζονται στα άρθρα 16-21 του παρόντα νόμου και είναι οι ακόλουθοι:

- I.** Λόγω κτήσης αλλοδαπής, ιθαγένειας (άρθρο 16).
- II.** Λόγω εκπτώσεως (άρθρο 17)
- III.** Λόγω δήλωσης αποποίησης (άρθρο 18).
- IV.** Απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας τέκνων πολιτογραφηθέντων Ελλήνων (άρθρο 19).
- V.** Λόγω υιοθεσίας από αλλοδαπό
- VI.** Με δήλωση λόγω γάμου με Έλληνα (άρθρο 21).

²⁴ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 59.

²⁵ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 159.

I. ΑΡΘΡΟ 16 - ΛΟΓΩ ΚΤΗΣΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Παράγραφος 1

Στην πρώτη παράγραφο του άρθρου αυτού αναφέρονται δύο περιπτώσεις απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας.

Πρώτη περίπτωση

Όποιος απέκτησε με τη βούλησή του αλλοδαπή ιθαγένεια μετά από άδεια του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, αποβάλλει την ελληνική ιθαγένεια. Απαραίτητη όμως είναι η πλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων. Πιο συγκεκριμένα:

- πρέπει να έχει πραγματοποιηθεί ήδη η πολιτογράφηση του ημεδαπού στην ξένη αυτή χώρα, ώστε αυτός να αποτελέσει μέλος του λαού της. Μάλιστα η πολιτογράφηση αυτή θα πρέπει να είναι ολοκληρωμένη με βάση όσα ορίζει το ελληνικό δίκαιο της ιθαγένειας και όχι όπως τυχόν την αντιλαμβάνεται το αλλοδαπό δίκαιο ²⁶.
- να έχει δοθεί προηγουμένως άδεια από τον Έλληνα Υπουργό των Εσωτερικών.
- η κτήση της αλλοδαπής ιθαγένειας πρέπει να γίνεται αφ' ότου το ενδιαφερόμενο άτομο εξέφρασε τη βούλησή του για την κτήση αυτής. η απόκτησή της δηλαδή πρέπει να είναι εκούσια και όχι αναγκαστική (π.χ. να μην επέρχεται αυτοδικαίως από το νόμο).
- ο ενδιαφερόμενος δεν πρέπει να καταδιώκεται για κακούργημα ή για πλημμέλημα και να μη υπέχει ή καθυστερεί στρατιωτική υποχρέωση²⁷.

Δεύτερη Περίπτωση

Αποβάλλει την Ελληνική Ιθαγένεια, μετά από άδεια του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης όποιος ανέλαβε δημόσια υπηρεσία σε αλλοδαπό κράτος, εφόσον η ανάληψη της υπηρεσίας αυτής συνεπάγεται κτήση της ιθαγένειας του εν λόγω κράτους.

²⁶ Παπασιώπη – Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 140.

²⁷ Δαλιτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Β' Τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 1355.

Ειδικότερα πρέπει:

- ο έλληνας πολίτης να έχει αναδεχτεί υπηρεσία δημόσια σε αλλοδαπή πολιτεία και όχι σε διεθνή οργανισμό ²⁸.
- Η αναδοχή της υπηρεσίας αυτής να έχει ως συνέπεια την απόκτηση της ιθαγένειας της εν λόγω «Πολιτείας»²⁹.
- ο χαρακτηρισμός της συγκεκριμένης πολιτείας ως δημόσιας να γίνεται με βάση το δίκαιο της ξένης πολιτείας.
- η κτήση της αλλοδαπής ιθαγένειας να επέρχεται αυτοδίκαια με μόνη την πρόσληψη ή οποιονδήποτε άλλο τρόπο κατά την αποδοχή της δημόσιας υπηρεσίας. είναι αυτονόητο ότι η κτήση της δεν πρέπει να επέρχεται ύστερα από σχετική δήλωση βούλησης του αναδεχθέντος την υπηρεσία αυτή προσώπου ³⁰.
- να έχει δοθεί άδεια από τον Υπουργό των Εσωτερικών.
- ο ενδιαφερόμενος δεν πρέπει να καταδιώκεται για κακούργημα ή για πλημμέλημα και να μην υπέχει ή καθυστερεί στρατιωτική υποχρέωση.

Στην περίπτωση που συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις η αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας επέρχεται όχι από τη χορήγηση της άδειας αλλά από την πραγματική κτήση της αλλοδαπής ιθαγένειας.

Πρέπει να σημειωθεί βέβαια πως στο τελευταίο εδάφιο της συγκεκριμένης παραγράφου ορίζεται πως η άδεια είναι δυνατόν να επέρχεται για εξαιρετική λόγους ακόμα και μετά την κτήση της αλλοδαπής ιθαγένειας, οπότε και η αποβολή της Ελληνικής Ιθαγένειας επέρχεται από την παροχή της άδειας.

Παράγραφος 2

Σύμφωνα με την παράγραφο αυτή, αποβάλλει την ελληνική ιθαγένεια όποιος έχει αποκτήσει και αλλοδαπή ιθαγένεια, εφόσον ο Υπουργός Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης κάνει δεκτή την αίτηση

²⁸ Παπασιώπη – Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 143.

²⁹ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 74.

³⁰ Παπασιώπη – Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 143.

του ενδιαφερομένου για την αποβολή της Ελληνικής Ιθαγένειας. Προϋποθέσεις αποβολής της ελληνικής ιθαγένειας σ' αυτή την περίπτωση είναι³¹:

- Κατοχή και αλλοδαπής ιθαγένειας
- Υποβολή αιτήσεως περί αποβολής της ελληνικής ιθαγένειας
- Αποδοχή αυτής εκ των άνωθι Υπουργό

Στην περίπτωση δηλαδή αυτή η αποβολή της Ελληνικής Ιθαγένειας επέρχεται από την αποδοχή της αίτησης.

Παράγραφος 3

Σύμφωνα με όσα προβλέπει η διάταξη αυτή, η κατά την παρ. 1 άδεια παρέχεται και η κατά την παρ. 2 αποδοχή της αιτήσεως γίνεται μετά από γνώμη του Συμβουλίου της Ιθαγένειας. Επιπροσθέτως, η άδεια δε μπορεί να παρασχεθεί ούτε η αίτηση να γίνει αποδεκτή, εάν ο αιτών υπέχει ή καθυστερεί στρατιωτική υποχρέωση ή διώκεται για κακούργημα ή πλημμέλημα. Ο Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας, εισάγει ως καθοριστικό στοιχείο την άδεια του Υπουργού των Εσωτερικών ανάλογα με την παροχή της οποία διακρίνει τις έννομες συνέπειες. Η διάκριση αυτή δεν ταυτίζεται με τη διάκριση μεταξύ εκούσιας και ακούσιας απώλειας, γιατί η άδεια μπορεί να ζητηθεί μεν, αλλά να μη χορηγηθεί, ενώ από την άλλη πλευρά μπορεί για εξαιρετικούς λόγους να παρασχεθεί και μετά την κτήση της αλλοδαπής ιθαγένειας, οπότε η αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας μπορεί να επέλθει από την παροχή της άδειας³².

Η διάταξη προβλέπει απλώς την άδεια της Πολιτείας για την αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας και δεν καθορίζει κανένα κριτήριο για την παροχή αυτής. Από το γεγονός αυτό προκύπτει ότι η Διοίκηση έχει ευρεία διακριτική ευχέρεια³³. Αυτό προκύπτει αφενός από την έλλειψη συνταγματικού δικαιώματος και αφετέρου από τη διατύπωση του νόμου («αίτηση», «άδεια»).

Το ΣτΕ ορίζει ότι η απαιτούμενη συναίνεση της ελληνικής πολιτείας παρέχεται μόνο για εξαιρετικούς λόγους. Φαίνεται όμως ότι παραγνωρίζει τη συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία του ατόμου να αναπτύσσει την

³¹ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 74.

³² Δαλτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Β' τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 1353.

³³ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 76.

προσωπικότητά του. Η απόφασή του να αποβάλλει την ελληνικής ιθαγένεια πρέπει κατ' αρχήν να γίνεται δεκτή, εκτός αν συντρέχουν σπουδαίοι λόγοι εθνικού συμφέροντος³⁴.

II. ΑΡΘΡΟ 17 – ΛΟΓΩ ΕΚΠΤΩΣΕΩΣ

Έκπτωση είναι η εκ μέρους της πολιτείας αφαίρεση της ιθαγένειας ορισμένου προσώπου λόγω σοβαρού παραπτώματος. Κατά την κρατούσα άποψη η έκπτωση αποτελεί διοικητικό μέτρο και όχι ποινή³⁵, παρόλο που ενέχει σοβαρή μομφή κατά του προσώπου κατά του οποίου αυτή κηρύσσεται³⁶.

Παράγραφος 1

Σε δύο περιπτώσεις μπορεί να κηρυχθεί κάποιος έκπτωτος της ελληνικής ιθαγένειας.

Πρώτη περίπτωση

Κατά το εδ. α του άρθρου αυτού, μπορεί να κηρυχθεί έκπτωτος «όποιος ανέλαβε δημόσια υπηρεσία σε αλλοδαπό κράτος και μετά από πρόσκληση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης προς αυτόν να απόσχει εντός ορισμένης προθεσμίας απ' την υπηρεσία αυτή, ως αντίθετης προς τα εθνικά συμφέροντα, εμμένει σ' αυτήν».

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο δημόσιος χαρακτήρας της υπηρεσίας κρίνεται σύμφωνα με το δημόσιο δίκαιο της αλλοδαπής Πολιτείας.

Ακόμη, για την εφαρμογή της διάταξης αυτής δεν έχει καμία σημασία η νομική μορφή της προσλήψεως του Έλληνα πολίτη και συγκεκριμένα «αν αυτός προσλήφθηκε ως μόνιμος ή με θητεία δημόσιος υπάλληλος ή με σύμβαση ορισμένου ή αορίστου χρόνου»³⁷.

³⁴ Δαλιτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Β' τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 1356.

³⁵ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 81.

³⁶ Παπασιώπη - Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 151.

³⁷ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 82.

Δεύτερη περίπτωση

Σύμφωνα με το εδ. β΄ του άρθρου 17, μπορεί να κηρυχθεί έκπτωτος της ελληνικής ιθαγένειας «όποιος κατά τη διαμονή του στην αλλοδαπή ενήργησε προς όφελος αλλοδαπού κράτους πράξεις ασυμβίβαστες προς την ιδιότητα του Έλληνα και αντίθετες προς τα συμφέροντα της Ελλάδας».

Σύμφωνα με τα παραπάνω, το άτομο αυτό κατά το χρόνο που ενεργεί πράξεις ασυμβίβαστες με την ιδιότητα του Έλληνα πολίτη και αντίθετες προς τα συμφέροντα της Ελλάδας πρέπει να διαμένει στο εξωτερικό, γιατί αν διέμενε στην Ελλάδα καταλληλότερη ίσως θα ήταν η τιμωρία αυτού κατά τους ποινικούς νόμους του ουσιαστικού μας δικαίου³⁸.

Όσον αφορά στη συνταγματικότητα της διατάξεως αυτής, δεν υπάρχει σύγκλιση απόψεων, Υποστηρικτές της άποψης ότι το εδάφιο αυτό αντίκειται στο Σύνταγμα είναι ο Ράικος Α.³⁹ σύμφωνα με τον οποίο «ο λόγος αυτός έκπτωσης δεν καλύπτεται καθόλου από τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 3 εδ. β΄» καθώς και ο καθηγητής Δαλτόγλου Π. σύμφωνα με τον τελευταίο. Η διάταξη αυτή, εκτός του ότι διακρίνει αυθαίρετα ανάμεσα στους Έλληνες που διαμένουν στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, είναι αντισυνταγματική, γιατί θεσπίζει λόγο αφαιρέσεως της ελληνικής ιθαγένειας που δεν αναφέρεται στο Σύνταγμα⁴⁰.

Αντιθέτως με την παραπάνω άποψη εμφανίζεται ο Μπεντερμάχερ – Γερούσης, ο οποίος υποστηρίζει ότι η διάταξη περί εκπτώσεως δεν αντίκειται στο Σύνταγμα επειδή ο Έλληνας νομοθέτης είναι ελεύθερος να ρυθμίζει τους λόγους κτήσης και απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας και ε δύναται να δεσμεύεται από το άρθρο 4 του Συντάγματος προκειμένου περί ανάξιων Ελλήνων και για πρόσωπα για τα οποία η Ελλάδα δεν έχει πλέον καμία εμπιστοσύνη⁴¹.

³⁸ Βαλλήνδα Π., Δίκαιον Ιθαγένειας κατά τον Κώδικά της Ελληνικής Ιθαγένειας του 1955, 1957, σελ. 135.

³⁹ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 82.

⁴⁰ Δαλτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Β΄ τόμος, 2005, Αθήνα - Κομοτηνή, σελ. 1354.

⁴¹ Μπεντερμάχερ – Γερούσης Α., Απώλεια της Ελληνικής Ιθαγένειας και ίδια συνέπεια εκπτώσεως, ΕΕΑΝ 1948, σελ. 87 επ.

Δεύτερη Παράγραφος

Στην παράγραφο αυτή ορίζονται οι προϋποθέσεις για την απαγγελία της έκπτωσης. Η τελευταία απαγγέλλεται «με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, μετά από αιτιολογημένη σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Ιθαγένειας, η δε απώλεια της ιθαγένειας επέρχεται από τη δημοσίευση της απόφασης αυτής στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως», δηλαδή ποτέ αναδρομικά. Μπορεί όμως να στηριχτεί σε πράξεις που τελέσθηκαν στο παρελθόν⁴².

Ο Υπουργός δε δεσμεύεται από τη γνώμη του Συμβουλίου και δεν είναι υποχρεωμένος να απαγγείλει την έκπτωση εάν το Συμβούλιο είναι υπέρ αυτής αλλά προκειμένου να απαγγείλει ένα πρόσωπο έκπτωτο απαιτείται πάντοτε η σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου⁴³. Η γνώμη του Υπουργού πρέπει να είναι αιτιολογημένη και οι λόγοι να αποδεικνύονται από επίσημα έγγραφα ημεδαπών ή αλλοδαπών αρχών ή να βεβαιώνονται με ειδικές εκθέσεις ελληνικής Προξενικής Αρχής ή Αστυνομικών Αρχών της Ελλάδας⁴⁴.

Τρίτη Παράγραφος

Σύμφωνα με όσα προβλέπονται σ' αυτήν, «η κήρυξη κάποιους ως έκπτωτου της Ελληνικής Ιθαγένειας ενεργεί ατομικά και δεν επηρεάζει την ιθαγένεια του/της συζύγου και των ανήλικων ή ενήλικων τέκνων του».

III. ΑΡΘΡΟ 18 – ΛΟΓΩ ΔΗΛΩΣΗΣ ΑΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

«Επιτρέπεται η αποποίηση της ελληνικής ιθαγένειας, εφόσον ο ενδιαφερόμενος είναι ενήλικος, δηλώνει ότι έχει παύσει να υφίσταται πλέον γνήσιος δεσμός του με τη Χώρα και διαμένει στην αλλοδαπή».

Για να επιτραπεί δηλαδή η αποποίηση της ελληνικής ιθαγένειας πρέπει:

- ο ενδιαφερόμενος να είναι ενήλικος

⁴² Δαλτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Β΄ Τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 1354.

⁴³ Παπασιώπη – Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 156.

⁴⁴ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 83.

- να δηλώσει ότι έχει πάψει να υφίσταται πλέον γνήσιος δεσμός με την Ελλάδα. Το γεγονός αυτό πρέπει να αποδεικνύεται και ιδιαίτερα πως το συμφέρον του ενδιαφερόμενου είναι η απόκτηση της αλλοδαπής ιθαγένειας⁴⁵.
- να μένει στο εξωτερικό

Επιπροσθέτως για την αποποίηση πρέπει να υποβληθούν:

- Δήλωση ενώπιον του Έλληνα προξένου του τόπου διαμονής του ενδιαφερομένου.
- Αίτηση προς τον Υπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.

Η αποδοχή της αίτησης γίνεται ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Ιθαγένειας με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Ο χρόνος απώλειας της ιθαγένειας ανατρέχει στο χρόνο αποδοχής της αίτησης».

Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι ο κοινός νομοθέτης κάνει αποδεκτή την αρχή της ατομικής βούλησης ως βάση της ιθαγένειας.

Το γεγονός δε ότι δεν γίνεται λόγος για την εκπλήρωση προηγουμένως των στρατιωτικών υποχρεώσεων του ενδιαφερομένου προσώπου ώστε να αποποιηθεί την ελληνική ιθαγένεια, πρέπει να οφείλεται στο ότι εφόσον αυτός έχει αποδείξει το γνήσιο δεσμό του με κάποια αλλοδαπή χώρα δε μπορούμε να αξιώσουμε απ' αυτόν την προηγούμενη εκπλήρωση των στρατιωτικών του υποχρεώσεων⁴⁶.

IV. ΑΡΘΡΟ 19 - ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΤΕΚΝΩΝ ΠΟΛΙΤΟΓΡΑΦΗΘΕΝΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Παράγραφος 1

Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου αυτού, μπορούν να αποβάλλουν την ελληνική ιθαγένεια «τα τέκνα πολιτογραφηθέντων Ελλήνων, τα οποία έγιναν Έλληνες σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 11 του νόμου αυτού, αν:

⁴⁵ Παπασιώπη – Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 157.

⁴⁶ Παπασιώπη – Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 140.

- είναι αλλογενή
- διατηρούν την ιθαγένεια που είχαν κατά την πολιτογράφηση του γονέα τους. Η διατήρηση της αρχικής ιθαγένειας τίθεται ως προϋπόθεση στο πλαίσιο της μη δημιουργίας ανιθαγενών ατόμων καθώς προκειμένου να αποβάλλουν την ελληνική ιθαγένεια θα πρέπει να έχουν και την αλλοδαπή τους ιθαγένειας.
- δηλώσουν τη θέλησή τους για αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας στο Δήμαρχο ή στον Πρόεδρο της Κοινότητας ή στην Ελληνική Προξενική Αρχή του τόπου κατοικίας τους ή διαμονής τους, μέσα σε ένα έτος από την ενηλικίωσή τους. Αντίγραφο της δήλωσης υποβάλλεται αμέσως από τις παραπάνω αρχές στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης».

Μπορούν δηλαδή να υποβάλλουν αίτηση αποβολής της ελληνικής τους ιθαγένειας, μέσα σε ένα έτος από την ενηλικίωσή τους, άτομα που είχαν αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια λόγω της πολιτογράφησης του γονέα τους ενώ αυτά δεν είχαν ενηλικιωθεί, αλλά ανήκουν σε διαφορετική εθνικότητα, «δεν έχουν δηλαδή ελληνική εθνική συνείδηση»⁴⁷ και διατηρούν φυσικά και την αρχική τους ιθαγένεια.

Παράγραφος 2

«Για την αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας εκδίδεται απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως».

V. ΑΡΘΡΟ 20 - ΛΟΓΩ ΥΙΟΘΕΣΙΑΣ ΑΠΟ ΑΛΛΟΔΑΠΟ

«Έλληνας που υιοθετήθηκε πριν από την ενηλικίωσή του ως τέκνο αλλοδαπού, δύναται μετά από αίτηση του υιοθετήσαντος, αν αποκτά την ιθαγένεια αυτού, να αποβάλλει την ελληνική ιθαγένεια με απόφαση του Υπουργού των Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, ο οποίος εκτιμά τις ειδικές συνθήκες, μετά από γνώμη του Συμβουλίου Ιθαγένειας».

⁴⁷ Παπασιώπη – Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 157.

Με την νομοθεσία το ανήλικο άτομο αποκτά αυτοδικαίως την ιθαγένεια του θετού γονέα. Για το λόγο αυτό, ο αλλοδαπός που υιοθέτησε ανήλικο Έλληνα πολίτη έχει το δικαίωμα, να υποβάλλει αίτηση προκειμένου το ανήλικο τέκνο του να αποβάλλει την ελληνική του ιθαγένεια. Το γεγονός ο υιοθετηθείς πρέπει να έχει αποκτήσει την ιθαγένεια του γονέα προτού αποβάλλει την ελληνική, οφείλεται στην προσπάθεια του νομοθέτη να αποφευχθεί η δημιουργία ανιθαγενών ατόμων⁴⁸.

«Η αίτηση δε γίνεται δεκτή, εάν ο υιοθετηθείς υπέχει ή καθυστερεί στρατιωτική υποχρέωση ή διώκεται για κακούργημα ή πλημμέλημα».

Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την έκδοση της απόφασής του για την αποβολή της ιθαγένειας, ο Υπουργός των Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης είναι ελεύθερος να εκτιμήσει τόσο τη γνώμη του Συμβουλίου Ιθαγένειας όσο και τις ειδικές συνθήκες για να αποφασίσει περί της αποβολής της ελληνικής ιθαγένειας από μέρους του υιοθετήσαντος – Έλληνας⁴⁹, καθ' ότι απαιτείται γνώμη και όχι σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Ιθαγένειας.

VI. ΑΡΘΡΟ 21 - ΑΠΩΛΕΙΑ ΜΕ ΔΗΛΩΣΗ ΛΟΓΩ ΓΑΜΟΥ ΜΕ ΕΛΛΗΝΑ

Το άρθρο αυτό κατοχυρώνει την αρχή της ανεξαρτησίας της ιθαγένειας⁵⁰ των συζύγων. Ειδικότερα προβλέπεται ότι:

«Αλλοδαπή που απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια λόγω του γάμου της με Έλληνα και διατηρεί αλλοδαπή ιθαγένεια, αποβάλλει την ελληνική ιθαγένεια, αν δηλώσει τη σχετική βούλησή της στον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας ή στην Ελληνική Προξενική Αρχή του τόπου κατοικίας ή διαμονής της».

Οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται είναι:

- ο γάμος να είναι έγκυρος
- η αλλοδαπή να έχει διατηρήσει κατά τη διάρκεια του γάμου της την αλλοδαπή της ιθαγένεια ώστε να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο να μείνει αυτή ανιθαγενής μετά την αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας.

⁴⁸ Δαλιτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Β' τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 1351.

⁴⁹ Παπασιώπη – Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 146.

⁵⁰ Παπασιώπη – Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 16.

Σήμερα, σύμφωνα με το άρθρο 30 του νόμου αυτού ο γάμος δεν έχει ως συνέπεια κτήση ή απώλεια της Ελληνικής Ιθαγένειας. Στο πλαίσιο της ισότητας των δύο φύλων, ο γάμος αλλοδαπής με Έλληνα με βάση το ελληνικό πάντοτε δίκαιο δεν επιφέρει καμία συνέπεια στην ιθαγένεια της συζύγου. Δηλαδή αυτή διατηρεί και μετά το γάμος της την ιθαγένεια που είχε πριν την τέλεσή του. Η ρύθμιση είναι συνέπεια του σεβασμού της προσωπικότητας της γυναίκας στα σύγχρονα νομοθετήματα⁵¹. Έτσι κάθε μέλος της οικογένειας έχει την αρχική του ιθαγένεια.

Πρέπει να τονισθεί όμως πως στην περίπτωση που η αλλοδαπή έχει αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια όχι αυτοδίκαια ή έπειτα από αίτηση της λόγω του γάμου της αλλά με πολιτογράφηση κατά τους ορισμούς του ελληνικού δικαίου της ιθαγένειας, τότε η εφαρμογή του εν λόγω άρθρου αποκλείεται.

XII. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ - ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

«Τα αρχικά «φιλελεύθερα» ατομικά δικαιώματα ήταν, πανανθρώπινα δικαιώματα. Φορείς τους δηλαδή ήταν όλοι οι άνθρωποι, ανεξάρτητα αν είχαν την ιθαγένεια του κράτους του οποίου το Σύνταγμα κατοχύρωνε τα δικαιώματα αυτά. Έτσι (με την εξαίρεση του δικαιώματος ψήφου και συγκαθορισμού των φόρων) τόσο η Αμερικανική (1776) όσο και η Γαλλική Επανάσταση (1789) κατοχυρώνουν τα ατομικά δικαιώματα για όλους τους ανθρώπους και όχι μόνο τους αμερικανούς ή γάλλους υπηκόους. Σ' αυτήν την παράδοση ανήκει και το «πολίτευμα» του Ρήγα Βελεστινλή (1797) που αρχίζει με την κατοχύρωση των «δικαίων του ανθρώπου».

Με την ανάπτυξη του εθνικού συναισθήματος, την έναρξη των εθνικών απελευθερωτικών αγώνων και τη δημιουργία εθνικών κρατών η συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων προσανατολίζεται κατά κύριο λόγο στους υπηκόους των νέων κρατών»⁵².

⁵¹ Παπασιώπη – Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 167.

⁵² Δαλτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Α' Τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 104.

Για παράδειγμα, ενώ το «Προσωρινό πολίτευμα της Επιδαύρου περιείχε κεφάλαιο «περί των γενικών δικαιωμάτων των κατοίκων της Ελλάδος», ο Νόμος της Επιδαύρου – Σύνταγμα του Άστρους, 1823 – υιοθέτησε τον τίτλο «Περί των πολιτικών δικαιωμάτων των Ελλήνων».

«Η ιστορική γένεση των συνταγματικών δικαιωμάτων έτεινε στην προστασία του ανθρώπου. Από την καταστατική αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας, προκύπτει ότι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων είναι κάθε άνθρωπος»⁵³. Έτσι και το Σύνταγμα του 1975 για πρώτη φορά περιείχε το γενικό τίτλο «Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα». Αποτέλεσε δηλαδή επάνοδο στον πανανθρώπινο χαρακτηρισμό των ατομικών δικαιωμάτων, ακολουθώντας διεθνείς διακηρύξεις και συμβάσεις.

Εφόσον κάθε άνθρωπος έχει ικανότητα δικαίου, ως υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ο άνθρωπος είναι και υποκείμενο θεμελιωδών δικαιωμάτων⁵⁴. Από αυτό όμως δεν προκύπτει ότι κάθε άνθρωπος είναι φορέας όλων των συνταγματικών δικαιωμάτων.

XIII. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΗΜΕΔΑΠΩΝ

Έτσι υπάρχουν δικαιώματα τα οποία κατοχυρώνονται από τα Συντάγματα μόνο υπέρ των πολιτών της εκάστοτε συγκεκριμένης χώρας. Το Σύνταγμα του 1975 δεν περιορίζει κατά κανόνα την κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων στους Έλληνες πολίτες, αλλά τονίζει τον πανανθρώπινο χαρακτήρα τους χρησιμοποιώντας τις λέξεις «έκαστος» ή «ουδείς» ή «πάντες» ή επίσης διατυπώνοντας το ατομικό δικαίωμα χωρίς αναφορά του υποκειμένου του⁵⁵.

Όταν το Σύνταγμα δεν επιφυλάσσει ένα ατομικό δικαίωμα μόνο στους ημεδαπούς, ο νομοθέτης μπορεί ν εισαγάγει διακρίσεις λόγω ιθαγένειας, μόνο όπου και στο μέτρο που άλλες διατάξεις του ίδιου του Συντάγματος επιτρέπουν τις διακρίσεις αυτές.

⁵³ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα: Γενικό Μέρος, Τόμος Γ' - Ημίτομος Ι, 2005, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 126.

⁵⁴ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος, Τόμος Γ – Ημίτομος Ι, 2005, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 126.

⁵⁵ Δαλτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Β' Τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 105.

Το Σύνταγμα του 1975 κατοχυρώνει υπέρ των ημεδαπών, των Ελλήνων πολιτών ορισμένα ατομικά δικαιώματα. Τα δικαιώματα αυτά είναι κυρίως πολιτικά, εν αντιθέσει των οικονομικών και εκείνων του κοινωνικού χώρου, που παρέχονται κατά κανόνα όχι μόνο στους ημεδαπούς αλλά και στους αλλοδαπούς. Επίσης «διασφαλιστικά δικαιώματα, δικαιώματα που περιέχουν αξίωση διεκδίκησης ή εξασφάλισης υπηρεσίας ή παροχής, αναγνωρίζονται κατά κανόνα υπέρ των Ελλήνων πολιτών»⁵⁶.

Πιο συγκεκριμένα, ατομικά δικαιώματα⁵⁷ ημεδαπών είναι:

- Δικαίωμα ίσης μεταχειρίσεως
- Ίσης προσβάσεως στις δημόσιες λειτουργίες
- Ελεύθερης εξόδου και εισόδου στη χώρα
- Συναθροίσεως
- Ενώσεως
- Εργασίας
- Ιδρύσεως πολιτικών κομμάτων και συμμετοχής σ' αυτά
- Εκλέγειν
- Εκλέγεσθαι
- Επίσης οι κοινωνικές αξιώσεις αναγνωρίζονται κατ' αρχήν μόνο στους Έλληνες πολίτες
- Δικαίωμα στην παιδεία
- Ατομικό δικαίωμα διατηρήσεως της ελληνικής ιθαγένειας.

- Δικαίωμα ίσης μεταχειρίσεως

Σύμφωνα με την παρ. 1 του αρ. 4 Σ., «Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου». Κατοχυρώνεται δηλαδή η νομική ισότητα και όχι η πραγματική. Η αρχή της ισότητας έχει εδώ κυρίως την έννοια της ίσης μεταχείρισης. «Δεν σημαίνει βέβαια την ίδια μεταχείριση όλων των περιπτώσεων, αλλά την ίση μεταχείριση όλων των ομοίων περιπτώσεων. Ισότητα υπάρχει μόνον στην ομοιότητα. Φορέας του δικαιώματος ισότητας μπορεί να είναι και οι αλλοδαποί,

⁵⁶ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος, Τόμος Γ – Ημίτομος Ι, 2005, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 127-128.

⁵⁷ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος, Τόμος Γ – Ημίτομος Ι, 2005, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 107.

συνδεόμενη όμως στενά με τη διάκρισή της σε πολιτική, κοινωνική, οικονομική»⁵⁸.

- Δικαίωμα ίσης πρόσβασης στις δημόσιες λειτουργίες

Πρόκειται για πολιτικό δικαίωμα, συναφές με την ιδιότητα του πολίτη. Κατά τη διάταξη του αρ. παρ. Σ «Μόνον Έλληνες πολίται είναι δεκτοί εις πάσας τας δημοσίας λειτουργίας, πλην των δι' ειδικών νόμων εισαγομένων εξαιρέσεων». Η σημασία της διατάξεως είναι διπλή⁵⁹:

α) Μόνον Έλληνες έχουν κατ' αρχήν πρόσβαση στις δημόσιες λειτουργίες. Οι εξαιρέσεις όσον αφορά στους αλλοδαπούς πρέπει να εισάγονται μόνο με νόμο που μπορεί να είναι και ουσιαστικά απλώς νόμος (δεν αρκεί ατομική διοικητική πράξη) και να είναι ειδικές, αναφέρονται δηλαδή σε συγκεκριμένη θέση.

β) Όλοι οι Έλληνες έχουν ίση πρόσβαση στις δημόσιες λειτουργίες (ο όρος περιλαμβάνει κάθε απασχόληση στο δημόσιο τομέα).

- Δικαίωμα ελεύθερης εξόδου και εισόδου στη χώρα

Σύμφωνα με το αρ. 5 παρ. 4 Σ «Απαγορεύονται ατομικά διοικητικά μέτρα που περιορίζουν σε οποιονδήποτε Έλληνα την ελεύθερη κίνηση ή εγκατάσταση στ Χώρα, καθώς και την ελεύθερη έξοδο και είσοδο σ' αυτήν. Τέτοιου περιεχομένου περιοριστικά μέτρα είναι δυνατόν να επιβληθούν μόνο ως παρεπόμενη ποινή με απόφαση ποινικού δικαστηρίου, σε εξαιρετικές περιπτώσεις ανάγκης και μόνο για την πρόληψη αξιόποινων πράξεων, όπως νόμος ορίζει». Η απαρίθμηση των εξαιρέσεων αυτών είναι αποκλειστική και δεν μπορεί ο κοινός νομοθέτης να προσθέσει άλλες.

- Δικαίωμα συναθροίσεως

Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 11Σ «Περιεχόμενο της ελευθερίας συναθροίσεως είναι η ελευθερία οργανώσεως, διεξαγωγής, διευθύνσεως και προπάντων συμμετοχής σε μία οποιαδήποτε συνάθροιση χωρίς

⁵⁸ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, 2004, Αθήνα, σελ. 115. επ.

⁵⁹ Δαλτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Β' Τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 1258 επ.

δυσμενείς συνέπειες»⁶⁰. Η συνάθροιση είναι μόνο η συγκέντρωση ιδιωτών και προστατεύεται από το άρθρο αυτό μόνο αν είναι ήσυχη και άοπλη οι συμμετέχοντες σε μια «συνάθροιση», η οποία πρέπει να είναι δημόσια και όχι ιδιωτική, συμερίζονται έναν κοινό σκοπό που τους ξεχωρίζει από τους άλλους. Ο απλός συνωστισμός ανθρώπων δεν είναι «συνάθροιση». Φορείς του δικαιώματος σε όλη του την έκταση είναι οι Έλληνες πολίτες, ενώ οι αλλοδαποί –εφόσον μόνο ασκούν το δικαίωμα για θρησκευτικούς, εκπαιδευτικούς σκοπούς, σύμφωνα με το άρθρο 11 της Διεθνούς Συμβάσεως της Ρώμης⁶¹.

- Δικαίωμα ενώσεως

«Ένωση προσώπων με την ευρύτερη του όρου έννοια, προστατευόμενη από το άρθρο 12 Σ είναι κάθε τυπική (σωματείο) ή άτυπη μη πρόσκαιρη ένωση, η οποία επιδιώκει σκοπό μη συνεταιριστικό. Δεν υπάγονται κατά συνέπεια στο άρθρο 12 οι αστικές εταιρίες, όπως επίσης και οι εμπορικές εταιρίες, προσωπικές ή κεφαλαιουχικές. Εκτός από τους Έλληνες πολίτες, φορείς του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι σύμφωνα με το άρθρο 11 της ΕΣΔΔ είναι και οι αλλοδαποί, εφόσον η διεθνής αυτή σύμβαση έχει κυρωθεί από τον Έλληνα νομοθέτη και έχει τυπική ισχύ ανώτερη των κοινών νόμων, σύμφωνα με το αρ. 28 παρ. 1 Σ»⁶². Το δικαίωμα των αλλοδαπών περιορίζεται όσον αφορά στην ίδρυση πολιτικών ενώσεων.

- Δικαίωμα εργασίας

Σύμφωνα με το αρ. 22 παρ. 1 Σ «η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος, που μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών και για την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζόμενου αγροτικού και αστικού πληθυσμού».

⁶⁰ Δαλιτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Β΄ Τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 823επ.

⁶¹ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, 2004, Αθήνα, σελ. 249.

⁶² Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα: Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, 2004, Αθήνα, σελ. 259 επ.

Όπου το Σύνταγμα μας αναφέρεται στους «πολίτες» εννοεί του Έλληνες πολίτες και των δύο φύλων. Παρ' όλα αυτά, το Σύνταγμα του 1975 δεν περιορίζει την ελευθερία εργασίας στους ημεδαπούς, εξαιρουμένων των δημόσιων λειτουργιών. «Επειδή όμως οι αλλοδαποί (με εξαίρεση τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης) δεν έχουν αξίωση εισόδου στην Ελλάδα και η είσοδος και η παραμονή τους εξαρτάται από ειδική κρατική άδεια, επιτρέπεται κατά μείζονα λόγο η χορήγηση άδειας παραμονής χωρίς άδεια εργασίας, η οποία χορηγείται κατά διακριτική ευχέρεια και από τον όρο της αμοιβαιότητας. Ο νόμος περιέχει μάλιστα πλήρη απαγόρευση ασκήσεως από αλλοδαπούς των λεγόμενων ελευθέρων (π.χ. ιατρικών) επαγγελμάτων με εξαιρέσεις υπό τον όρο της αμοιβαιότητας. Κατά τα λοιπά μπορεί να τους επιτραπεί κάθε άλλη οικονομική δραστηριότητα συμπεριλαμβανομένης της άδειας ιδρύσεως βιομηχανίας»⁶³.

- Δικαίωμα ιδρύσεως πολιτικών κομμάτων και συμμετοχής σ' αυτά

Σύμφωνα με το άρθρο 29 Σ «Έλληνες πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα μπορούν ελεύθερα να ιδρύουν και να συμμετέχουν σε πολιτικά κόμματα, που η οργάνωση και η δράση τους οφείλει να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος».

- Δικαίωμα εκλέγεσθαι

Κατά την παρ. 1 του άρθρου 55 «Για να εκλεγεί κανείς βουλευτής απαιτείται να είναι Έλληνας πολίτης, να έχει την νόμιμη ικανότητα να εκλέγει και να έχει συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του κατά την ημέρα της εκλογής».

⁶³ Δαλτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Β' Τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 928 επ.

- Δικαίωμα εκλέγειν

Το αρ. 51 παρ. 3 προβλέπει πως «οι βουλευτές εκλέγονται με άμεση, καθολική, μυστική ψηφοφορία από τους πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα, όπως νόμος ορίζει. Ο νόμος δεν μπορεί να έχει συμπληρώσει κατώτατο όριο ηλικίας ή για ανικανότητα δικαιοπραξίας ή ως συνέπεια αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για ορισμένο εγκλήματος».

Από τον κανόνα αυτόν εξαιρούνται όμως, οι δημοτικές και κοινοτικές εκλογές και οι εκλογές στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στις οποίες δικαιούνται όλοι οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, που κατοικούν στην Ελλάδα⁶⁴.

- Κοινωνικές αξιώσεις

Χαρακτηριστικά είναι τα όσα προβλέπονται στο άρθρο 21 Σ για τις πολύτεκνες οικογένειες, τα άτομα με αναπηρίες, την υγεία και την απόκτηση κατοικίας.

- Δικαίωμα στην παιδεία

Η παιδεία αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα συνταγματικά διαμορφωμένου κοινωνικού δικαιώματος. Το ισχύον Σύνταγμα αναγνωρίζει το δικαίωμα παιδείας και ως εξασφαλιστικό / διεκδικητικό δικαίωμα⁶⁵. Σύμφωνα με το αρ. 16 παρ. 4 Σ «Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια.

Τα παραπάνω εκτιθέμενα δικαιώματα είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την ιθαγένεια του ατόμου. Αποτελούν δηλαδή δικαιώματα που κατοχυρώνονται συνταγματικά μόνο για τους Έλληνες πολίτες. Οι αλλοδαποί μπορεί εν μέρει να είναι φορείς ορισμένων δικαιωμάτων από τα προαναφερθέντα, λόγω των όσων προβλέπονται σε κυρωμένες από την Ελλάδα Διεθνείς Συμβάσεις. Γενικότερα μπορεί να συναχθεί ότι η συνταγματική κατοχύρωση δικαιωμάτων για Έλληνες πολίτες δεσμεύει το νομοθέτη μόνο ως προς αυτούς και δεν του απαγορεύει κατ'

⁶⁴ Δαλτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Α' Τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 109.

⁶⁵ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 169.

αρχήν να επεκτείνει τα δικαιώματα αυτά και στους αλλοδαπούς. Ως προς αυτούς βέβαια η κατοχύρωση μπορεί απλώς να έχει το επίπεδο του απλού νόμου (και μπορεί επομένως να τροποποιηθεί ή να ανακληθεί οποτεδήποτε με μεταγενέστερο νόμο) ενώ για τους Έλληνες πολίτες η κατοχύρωση είναι απευθείας συνταγματική και δεσμευτική επομένως για τον νομοθέτη⁶⁶.

- Ατομικό δικαίωμα διατηρήσεως της ελληνικής ιθαγένειας

Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται συνταγματικά στο αρ. 4 παρ. 3 εδ. 1Σ «Έλληνες πολίτες είναι όσοι έχουν τα προσόντα που ορίζει ο νόμος». Επιφυλάσσεται δηλαδή μόνο στους Έλληνες πολίτες.

⁶⁶ Δαλτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, Α΄ Τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 109.

XIV. ΑΠΩΛΕΙΑ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ – ΟΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ

Στο εδ. β΄ της παρ. 3 του αρ. 4Σ αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους επιτρέπεται να αφαιρεθεί η Ελληνική ιθαγένεια. Η αφαίρεση της ιθαγένειας δεν αποτελεί απλό περιορισμό, αλλά κατάργηση, έκπτωση από το δικαίωμα. Κατάργηση συνταγματικού δικαιώματος δεν είναι καταρχήν δυνατή παρά μόνο όταν και όπως ορίζει το Σύνταγμα⁶⁷. Έτσι σύμφωνα με όσα προβλέπει το τελευταίο «Επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια μόνο σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα, με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπει ειδικότερα ο νόμος.

Ο νόμος αυτός όπως προαναφέρθηκε είναι ο Ν. 3284/2004. Ο τελευταίος προβλέπει έξι περιπτώσεις στις οποίες επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ιθαγένεια.

Είναι προφανές πως αν αφαιρεθεί το δικαίωμα διατηρήσεως της Ελληνικής ιθαγένειας, ουσιαστικά είναι σαν να αφαιρούνται και όλα τα υπόλοιπα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με αυτήν. Όταν ο κάτοχος του δικαιώματος διατηρήσεως της ιθαγένειας ενσυνείδητα εκφράζει τη βούλησή του να αποκτήσει άλλη ιθαγένεια (άρθρο 16) ή να αποποιηθεί την ελληνική του ιθαγένεια, γνωρίζοντας προφανώς την επίπτωση που θα έχει αυτό όσον αφορά στα συνταγματικά δικαιώματα που εξαρτώνται από αυτήν, τότε η αφαίρεση, η έκπτωση από τα δικαιώματα αυτά δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ανεπίτρεπτος περιορισμός.

Και οι τρεις περιπτώσεις αποβολής της ιθαγένειας, οι οποίες προβλέπονται από τις ερμηνευόμενες διατάξεις, καλύπτονται πλήρως από τη διάταξη του αρ. 4 παρ. 3 εδ. β΄ του Συντάγματος, η οποία επιτρέπει ρητά την αφαίρεση της ελληνικής ιθαγένειας σε περίπτωση «εκούσιας απόκτησης άλλης». Εξάλλου, οι ίδιες διατάξεις είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα και καθόσον δεν καθιερώνουν ένα δικαίωμα παραιτήσεως από την ελληνική ιθαγένεια. Γιατί ένα τέτοιο δικαίωμα του πολίτη δεν μπορεί να συναχθεί από καμία διάταξη αυτού. Ο

⁶⁷ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 92επ

νομοθέτης με την εκτεθείσα ρύθμιση του θέματος της αποβολής της ιθαγένειας αποβλέπει τόσο στην προστασία του εθνικού συμφέροντος που επιβάλλει την παρακώλυση μίας σοβαρής μείωσης του ελληνικού λαού, όσο και στην αποτροπή της ανιθαγένειας και της πολλαπλής ιθαγένειας που προκαλούν μεγάλες ανωμαλίες στο εσωτερικό και το εξωτερικό⁶⁸.

Προβληματισμός υπάρχει στην περίπτωση του αρ. 17 του Ν. 3284/2004 που προβλέπει τις περιπτώσεις στις οποίες μπορεί ο κάτοχος του δικαιώματος διατηρήσεως της ελληνικής ιθαγένειας να κηρυχθεί έκπτωτος της τελευταίας.

Κατά την παρ. 1 του άρθρου αυτού «Όποιος ανέλαβε δημόσια υπηρεσία σε αλλοδαπό κράτος και μετά από πρόσκληση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσια Διοίκησης και Αποκέντρωσης προς αυτόν να απόσχει εντός οριζόμενης προθεσμίας από την υπηρεσία αυτή, ως αντίθετη προς τα συμφέροντα της χώρας αυτής, εμμένει σ' αυτή, μπορεί να κηρυχθεί έκπτωτος της ελληνικής ιθαγένειας».

Κατά μία άποψη η «ανάληψη υπηρεσίας» είναι έννοια είδους σε σχέση με την «ανάπτυξη δραστηριότητας» και συνεπώς η αναγωγή της τελευταίας αδιακρίτως σε λόγω εκπτώσεως από την ελληνική ιθαγένεια είναι αντισυνταγματική⁶⁹. Σύμφωνα με τον καθηγητή Δαλτόγλου Π. η περίπτωση αυτή είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα μόνο αν περιοριστεί στην ανάληψη ξένης υπηρεσίας που είναι αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα. Σε καμία άλλη περίπτωση αναλήψεως αλλοδαπής δημόσιας υπηρεσίας δεν δικαιολογείται η αφαίρεση της ιθαγένειας⁷⁰.

Ενόψει λοιπόν του εθνικού συμφέροντος, η αφαίρεση της ελληνικής ιθαγένειας σε μία τέτοια περίπτωση όπως αναλύθηκε παραπάνω, δεν θα αποτελούσε ανεπίτρεπτο περιορισμό του δικαιώματος διατηρήσεως της ελληνικής ιθαγένειας και των συνταγματικών δικαιωμάτων που εξαρτώνται από αυτή.

⁶⁸ Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 75.

⁶⁹ Χρυσόγονος Κ., Ατομικά Δικαιώματα, 1998, Αθήνα, σελ. 163.

⁷⁰ Δαλτόγλου Π. Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, Β' Τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 1353.

Διχογνωμία έχει προκαλέσει το β' εδ. της παρ. 1 του άρθρου 17 του Ν. 3284/2004, που προβλέπει τον δεύτερο λόγο εκπτώσεως από την ελληνική ιθαγένεια. «Όποιος κατά τη διαμονή του στην αλλοδαπή ενήργησε προς όφελος αλλοδαπού κράτους πράξεις ασυμβίβαστες προς την ιδιότητα του Έλληνα και αντίθετες προς τα συμφέροντα της Ελλάδος, μπορεί να κηρυχθεί έκπτωτος της ελληνικής ιθαγένειας». Μέρος της θεωρίας έχει ταχθεί υπέρ της συνταγματικότητας της διατάξεως αυτής, όπως ο Μπεντερμάχερ – Γερούσης (βλ. ανάλυση του άρθρου 17 παραπάνω). Ο καθηγητής Δαλτόγλου Π. και ο Ράικος Α., έχουν αντίθετη άποψη. Σύμφωνα με τον τελευταίο «ο λόγος αυτός έκπτωσης δεν καλύπτεται καθόλου από τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 3 εδ. β' Σ». Και όπως προαναφέρθηκε η κατάργηση ενός συνταγματικού δικαιώματος είναι τότε μόνον δυνατή παρά μόνο όταν και όπως το ορίζει το Σύνταγμα.

Λόγω του ότι η κατάργηση συνταγματικού δικαιώματος αποτελεί έσχατο περιορισμό, καθώς και ότι η διάταξη αυτή είναι αντισυνταγματική (αν ταχθεί κανείς με την άποψη Ράικου Α., Δαλτόγλου Π.) μπορεί να καταλήξει κανείς στο συμπέρασμα ότι η έκπτωση από το δικαίωμα της ιθαγένειας και η κατά αυτό τον τρόπο απώλεια των υπολοίπων σχετικών συνταγματικών δικαιωμάτων, αποτελεί ανεπίτρεπτο περιορισμό.

Ως επί το πλείστον τα συνταγματικά δικαιώματα που επιφυλάσσονται μόνο στους ημεδαπούς, σαν Έλληνες πολίτες είναι ουσιαστικά πολιτικά δικαιώματα. «Πολιτικά δικαιώματα είναι εκείνα που στρέφονται προς το κράτος και παρέχουν στους πολίτες αξίωση ενεργητικής συμμετοχής (status activus) στην άσκηση της κρατικής εξουσίας. Τα ατομικά δικαιώματα είναι δικαιώματα του ανθρώπου, ενώ τα πολιτικά είναι δικαιώματα του πολίτη».

Βάσει του ορισμού αυτού γίνεται προφανής ο λόγος για τον οποίο τα πολιτικά δικαιώματα αποτελούν μόνον δικαιώματα ημεδαπών⁷¹.

⁷¹ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ' - Ημίτομος Ι, 2005, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 143.

XV. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ιθαγένεια αποτελεί η ίδια αντικείμενο ενός συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος, του δικαιώματος διατηρήσεως της ελληνικής ιθαγένειας, όπως αυτό προβλέπεται στο άρθρο 4 παρ. 3 Σ.

Η σημασία της είναι καθοριστική στο ελληνικό δίκαιο, τόσο στο επίπεδο του ατόμου όσο και της ίδιας της πολιτείας.

Η ιθαγένεια αποτελεί το κριτήριο για τον καθορισμό του φορέα μίας σειράς συνταγματικών δικαιωμάτων (ιδίως πολιτικών), εκείνων δηλαδή που επιφυλάσσονται μόνο στους Έλληνες πολίτες.

Το άτομο δεν μπορεί να παραιτηθεί από το δικαίωμα διατηρήσεως της ελληνικής ιθαγένειας. Η αποβολή της ιθαγένειας είναι κατά κύριο λόγο μονομερής πράξη της διοίκησης και προκειμένου για την αποβολή της είναι απαραίτητο να πληρούνται οι ειδικές προϋποθέσεις που ορίζει το Σύνταγμα και ο Ν. 3284/2004.

Έτσι ειδικότερα, η απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας μπορεί να επέλθει:

- 1) με βάση το Σύνταγμα σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα και
- 2) με βάση το Ν. 3284/2004 α) λόγω κτήσης αλλοδαπής ιθαγένειας (άρθρο 16), β) λόγω εκπτώσεως (άρθρο 17), γ) λόγω δήλωσης αποποίησης (άρθρο 18), δ) απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας τέκνων πολιτογραφηθέντων Ελλήνων (άρθρο 19), ε) λόγω υιοθεσίας από αλλοδαπό (άρθρο 20), στ) με δήλωση λόγω γάμου με Έλληνα (άρθρο 21).

Προϋποτίθεται βέβαια σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο πάντα, πως πριν την αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας, το άτομο πρέπει να έχει αποκτήσει την ιθαγένεια κάποιας άλλης πολιτείας, ώστε να αποφεύγεται έτσι η δημιουργία ανιθαγενών ατόμων.

XVI. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ιθαγένεια είναι ο δημοσίου δικαίου δεσμός ενός ατόμου προς την πολιτεία το λαό της οποίας αυτός ανήκει.

Καθ' ότι κατοχυρώνεται συνταγματικά το δικαίωμα διατηρήσεώς της, απώλεια αυτής μπορεί να επέλθει σε εξαιρετικές και μόνο περιπτώσεις που προβλέπονται στο αρ. 4 παρ. 3 εδ. β' Σ. καθώς και στα άρθρα 16-21 του Ν. 3284/2004.

Η απώλεια της ιθαγένειας επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα που εξαρτώνται από αυτήν, τα συνταγματικά δηλαδή δικαιώματα των ημεδαπών.

Για την αφαίρεσή της δεν αρκεί η βούληση του ενδιαφερομένου, αλλά απαιτείται η πλήρωση των προϋποθέσεων που ορίζουν οι νόμοι.

XVII. SUMMARY

Citizenship is the Public Law Fundamental right of an individual towards the State to which he belongs to.

Although citizenship is constitutionally fortified, its loss can occur under very exceptional circumstances which are defined in the Greek Constitution article 4, par. 3, part b, as well as Law number 3284/2004 articles 16-21.

The loss of citizenship has impact on a great deal of constitutional rights which depend on it, in other words, the constitutional arrangements made for participation of domestic individuals in the life of the State.

For the loss of citizenship the will of the individual is not sufficient, the fulfillment of certain presuppositions is additionally essential.

ΧVΙΙΙ. ΒΑΣΙΚΑ ΛΗΜΜΑΤΑ

- Ιθαγένεια
- Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια
- Αλλοδαπός
- Ημεδαπός
- Ανιθαγενής
- Πολυίθαγενής
- Ομογενής
- Αλλογενής

XIX. BASIC ENTRY

- Bürgerschaft
- Unionsbürgerschaft
- Citizenship
- Nationality
- Unionsbürgerrechte und –pflichten
- Native
- Foreigner
- Nationalité

XX. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βαλληνδά Π., Δίκαιον Ιθαγένειας κατά τον Κώδικα της Ελληνικής Ιθαγένειας του 1955, 1957.
- Δαλτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, α΄ τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή.
- Δαλτόγλου Πλ., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, β΄ τόμος, 2005, Αθήνα – Κομοτηνή.
- Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, 1^η Έκδοση, 2004, Αθήνα.
- Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ΄ - Ημίτομος I, 2005, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.
- Ευρυγένης Δ., Εισαγωγή εις το Δίκαιον Καταστάσεως Αλλοδαπών, 1958/59
- Μπεντερμάχερ – Γερούσης Α., Απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας και ίδια συνεπεία εκπτώσεως, ΕΕΑΝ 1948.
- Παπαδημητρίου Γ., Το Σύνταγμα και η εκούσια αποβολή της ιθαγένειας, το Σ 1979.
- Παπασιώπη – Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2004, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.
- Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα.
- Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 1998, Αθήνα.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Common Market Law Review 29 “The concept of Citizenship in the treaty on European union”, 1992 Kluwer Academic Publishers, Printed in the Netherlands.
- Marchel Haag, Unions burgerschaft
- Common Market Law Review 37, Cristian Tomuschat, Law International 2000, Printed in the Netherlands.

XXI. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Case C-85/96, Maria Martinez Sala v. Freistaat Bayern, Judgment of 12 May 1998, Full Court. [1998] ECR I-2691.

1. Introduction: “Radical” equality under Article 12 (ex 6) EC?

The judgment of the ECJ in the case of Martinez Sala has raised important issues in relation to European citizenship, whose implications are progressively coming to light, and will continue to do so. In the latter part of the judgment, and going beyond the actual facts of the case before it, the Court examined whether a national of an EU Member State who was neither a worker nor an employed person, but nothing else than a citizen of the Union residing in another Member State of the Union, could benefit from the non-discrimination provisions of the Treaty. I will raise some doubts below regarding the “radical” equality which seems to be the Court’s interpretation in this case of the objective sought by Article 12.

2. Factual background

Mrs Martinez Sala, a Spanish national, had lived in Germany since 1968, and had had various jobs there up until 1989. Since 1989 she received social assistance from the city of Nuremberg. She had obtained residence permits up until 1984, but from then on merely documents certifying that the extension of her residence permit had been applied for. As of April 1994 she was again granted a residence permit. In January 1993 (i.e. during the period she did not have residence permit) she applied to Freistaat Bayern for a child – raising allowance. Freistaat Bayern rejected her request on the ground that she did not have German nationality, a residence entitlement or a residence permit. The Bayerisches Landessozialgericht, dealing with the case, put four questions to the ECJ, with reference to the possibility that Mrs Martinez Sala might be able to rely on Regulations 1408/71 and 1612/68 to obtain the child-raising allowance. The first question was whether a person in the position of Mrs Martinez Sala has

the status of a worker under the two relevant Regulations. The second and third questions enquire whether the child-raising benefit falls within the scope of the two Regulations. The fourth question concerns the formal requirement of possession of a residence in order to receive the benefit.

3. Judgment of the Court

Essentially, the judgment comprises two parts. On the one hand, it concerns the national court's question whether Mrs Martinez Sala qualified as a worker under Article 7(2) of Regulation No. 1612/68 or as an employed person within the meaning of Article 2 in conjunction with Article 1 of Regulation (EEC) No. 1408/71. If that could be affirmed, Maria Martinez Sala was entitled to the controversial child-raising allowance provided for by the German Bundeserziehungsgeldgesetz (BerzGG), the allowance clearly constituting either a social advantage of a family benefit in accordance with the two Community Regulations (referred to in the national court's second and third questions). It needs no lengthy comment to show that the requirement established by the BerzGG that an applicant must be in possession of a formal document certifying the grant either of a residence entitlement or a residence permit by German authorities (the fourth question) cannot be held against citizens of the European Union. Whenever a person may invoke freedom of movement under the EC Treaty for his or her benefit, this primary position entails a right to full social and economic equality as set forth in secondary legislation. To give an answer to questions 2 to 4 referred by the Bayerisches Landessozialgericht to the Court was therefore largely a matter of routine. One almost wonders why these questions were put to the Court at all, given its earlier jurisprudence.

The more interesting part of the judgment is constituted by the last ten paragraphs, where the Court provides an answer to a question which had not even been put to it. The Court apparently felt that it was necessary to take into consideration the possibility that Mrs Martinez Sala was neither a worker nor an employed person, but nothing else than a citizen of the Union residing in another member State of the Union: "As a national of a Member State lawfully residing

in the territory of another Member State, the appellant in the main proceedings comes within the scope *ratione personae* of the provisions of the Treaty on European Citizenship” (para 61). Could a right to child-raising allowance be conceived of even under such circumstances? In accordance with the Opinion of Advocate General La Pergola, the Court gave an affirmative answer. But its reasoning is far from being persuasive.

Περίληψη της υπόθεσης «the case C-85/96, Maria Martinez Sala v. Freistaat Bayern, Judgment of 12 May 1998, Full Court. [1998] ECR I-2691».

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στην υπόθεση αυτή κλήθηκε να εξετάσει σημαντικές πτυχές της Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας.

Η ισπανικής ιθαγένειας ενάγουσα ζήτησε από το γερμανικό κρατίδιο επίδομα διατροφής παιδιού. Εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν είχε την γερμανική ιθαγένεια το αίτημά της απερρίφθη.

Βάσει προδικαστικών ερωτημάτων που τέθηκαν σχετικά με την υπόθεση αυτή από το γερμανικό δικαστήριο ενώπιον του Ευρωπαϊκού, το τελευταίο έκρινε ότι το επίδομα διατροφής παιδιού εμπίπτει στον κύκλο των δικαιωμάτων που προβλέπονται στις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια. Το δικαστήριο δηλαδή θεώρησε κρίσιμο το γεγονός ότι η Maria Matrinez Sala κατείχε την Ευρωπαϊκή ιθαγένεια, αδιαφορώντας για την έλλειψη της ιθαγένειας του κράτους στο οποίο κατοικούσε.

Το Σύνταγμα και η εκούσια αποβολή της ιθαγένειας (Με αφορμή τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας 345/1978 και 1061/1978)

Του Γ. Παπαδημητρίου

Καθηγητή του Πανεπιστημίου Θράκης

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

1. Το Συμβούλιο της Επικρατείας αντιμετώπισε πρόσφατα, κατά την εκδίκαση δύο θεματικά συναφών αιτήσεων ακυρώσεως, ένα σημαντικό ζήτημα του δικαίου της ιθαγενείας. Δύο Έλληνες πολίτες που είχαν μεταναστεύσει σε διαφορετικά ευρωπαϊκά κράτη υπέβαλαν, προκειμένου να πολιτογραφηθούν στις χώρες υποδοχής, αίτηση για την αποβολή της ελληνικής ιθαγενείας. Ο αρμόδιος Υπουργός των Εσωτερικών εξέδωσε τις προβλεπόμενες διοικητικές πράξεις, με τις οποίες αρνήθηκε να δεχθεί το αίτημά τους. Οι πράξεις αυτές προσβλήθηκαν στη συνέχεια στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

2. Οι αποφάσεις του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου στις δύο υποθέσεις δίνουν λαβή για τη συστηματική διαπραγμάτευση των επιπτώσεων που ενδέχεται να έχουν ορισμένες καινοτομίες του Συντάγματος στις διατάξεις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγενείας, για την εκούσια αποβολή της ελληνικής ιθαγενείας. Ο συντακτικός νομοθέτης υπήρξε καταρχήν αρκετά φειδωλός στην υιοθέτηση νέων διευθετήσεων για το μόνιμο δεσμό μεταξύ του πολίτη και της πολιτείας. Με το άρθρο 4, παρ. 3, προτ. 2 Συντ. επιχείρησε ειδικότερα να θέσει οριστικά φραγμό στην εκτεταμένη μεταπολεμική πρακτική της εξαναγκαστικής αφαιρέσεως της ιθαγενείας, ενώ με το άρθρο 111, παρ. 5 Συντ. προέβλεψε κατά τρόπο οπωσδήποτε στενόκαρδο την ανατροπή των αποτελεσμάτων που είχε επιφέρει η ανωτέρω πρακτική.

Το γεγονός αυτό δεν αποκλείει ωστόσο την έμμεση αλλά καθοριστική επίδραση άλλων, νέων ιδίως, συνταγματικών διατάξεων με γενικότερη εμβέλεια στις διατάξεις που καταλαμβάνουν την εκούσια αποβολή της ελληνικής ιθαγενείας. Οι σχετικές καινοτομίες είναι πράγματι δυνατόν, ενόψει και των δεδομένων της ρυθμιζόμενης κοινωνικής πραγματικότητας, να επιβάλλουν είτε την τροποποίηση της ισχύουσας νομοθεσίας είτε την αναθεώρηση της

καθιερωμένης διοικητικής και δικαστηριακής πρακτικής με γνώμονα πάντοτε την πραγμάτωση του περιεχομένου των συνταγματικών επιταγών και στο πεδίο του δικαίου της ιθαγενείας.

II. Τα πραγματικά περιστατικά των υποθέσεων

1. Σκόπιμη κρίνεται, προτού διευκρινισθούν τα νομικά προβλήματα που θέτουν οι εξεταζόμενες αποφάσεις, η περιγραφή των πραγματικών περιστατικών, τα οποία εκλήθη το Συμβούλιο της Επικρατείας να υπαγάγει στις εφαρμοστέες διατάξεις του ΚΕΙ για τον πορισμό της δικαστικής κρίσεώς του. Τα εν λόγω περιστατικά που παρατίθενται συνοπτικά εμφανίζουν πάντως σημαντικές διαφορές, οι οποίες ήταν επόμενο να μην αφήσουν τελειώς ανεπηρέαστο το Δικαστήριο κατά την εκδίκαση των δύο υποθέσεων.

2. Στην πρώτη υπόθεση, την προσφυγή κατέθεσε Έλληνας πολίτης, ο οποίος γεννήθηκε το 1942 και μετανάστευσε το 1967 στην Ιταλία. Ο ενδιαφερόμενος εγκαταστάθηκε το 1970, ύστερα από μικρά μόνο διαλείμματα παραμονής του στην Ελλάδα, μόνιμα στη φιλοξενούσα χώρα. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1974 ετέλεσε γάμο με ιταλίδα και απέκτησε το δίπλωμα του καθηγητή της σωματικής αγωγής. Στις 3 Ιουλίου 1976 υπέβαλε αίτηση προς την ελληνική προξενική αρχή, ζητώντας να του χορηγηθεί άδεια για να αποκτήσει την ιταλική ιθαγένεια. Στην ενέργειά του αυτή προέβη, επειδή κατά τους ισχυρισμούς του – δεν μπορούσε λόγω της ελληνικής ιθαγενείας του να εργασθεί στη χώρα υποδοχής και διέτρεχε τον κίνδυνο να απομακρυνθεί απ’ αυτή. Το Συμβούλιο Ιθαγενείας ετάχθη στη γνωμοδότησή του κατά της χορηγήσεως της αδειάς, ενώ η ελληνική προξενική αρχή είχε συνηγορήσει προηγουμένως υπέρ της αποδοχής του αιτήματός του. Τη θέση του Συμβουλίου Ιθαγενείας ασπάσθηκε τέλος ο Υπουργός των Εσωτερικών.

3. Ο προσφεύγων στη δεύτερη υπόθεση, επίσης κάτοχος της ελληνικής ιθαγενείας, γεννήθηκε το 1933 και μετανάστευσε το 1960 στη Δυτ. Γερμανία, όπου κα εγκαταστάθηκε έκτοτε μόνιμα. Αργότερα ετέλεσε γάμο με γερμανίδα και απέκτησε δύο παιδιά, τα οποία φοιτούν σε γερμανικά σχολεία και κατέχουν μάλιστα τη γερμανική ιθαγένεια. Στις 10 Δεκεμβρίου 1974 υπέβαλε αίτηση προς

την ελληνική προξενική αρχή, ζητώντας να του δοθεί άδεια για να αποκτήσει την ιθαγένεια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Στην αίτησή του ισχυρίστηκε ότι η διατήρηση της ελληνικής ιθαγενείας παρακωλύει τη σταδιοδρομία και γενικότερα τη διαβίωσή του στη φιλοξενούσα χώρα. Η προξενική αρχή και το Συμβούλιο Ιθαγενείας αποφάνθηκαν διαδοχικά κατά της αποδοχής του αιτήματός του, ενώ ο Υπουργός Εσωτερικών οριστικοποίησε της στάση της διοικήσεως με την έκδοση απορριπτικής πράξεως.

4. Η αντιπαράθεση των πραγματικών περιστατικών των δύο υποθέσεων αποκαλύπτει με σαφήνεια τις βασικές διαφορές τους. Το κέντρο των οικογενειακών, των επαγγελματικών, των οικονομικών και των κοινωνικών σχέσεων έχει μετατεθεί στη δεύτερη υπόθεση μάλλον οριστικά από τη χώρα προελεύσεως στη χώρα υποδοχής. Οι σχετικοί δεσμοί με τη φιλοξενούσα χώρα είναι αντίθετα στην πρώτη υπόθεση, αν και καθαυτοί έντονοι, συγκριτικά χαλαρότεροι. Την εκτίμηση αυτή θεμελιώνουν κατά τρόπο αντικειμενικό και πειστικό, εκτός των άλλων, ο χρόνος παραμονής και η οικογενειακή κατάσταση των ενδιαφερομένων.

Αλλά και το κίνητρο που καθόρισε πρωταρχικά την απόφασή τους να μεταναστεύσουν είναι διαφορετικό. Η μετανάστευση του πρώτου στην Ιταλία πρέπει να αποδοθεί μάλλον στην ελεύθερη επιλογή του, ενώ η μετανάστευση του δεύτερου στη Δυτ. Γερμανία οφείλεται κυρίως στις δυσμενείς συνθήκες απασχολήσεως που επικρατούσαν στη χώρα μας περί το τέλος της δεκαετίας του 1950 και κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1960. οι συνθήκες αυτές σε συνδυασμό βέβαια με την πολιτική στρατολογήσεως αλλοδαπών εργαζομένων εκ μέρους των ευρωπαϊκών χωρών υποδοχής μεταναστών, είχαν κατά την υπόψη περίοδο ως συνέπεια τη μαζική μετανάστευση Ελλήνων προς τη Δυτ. Γερμανία.

Δυσχέρειες παρουσιάζει τέλος η συγκριτική εξακρίβωση των αρνητικών συνεπειών που θα συνεπέφερε στο μέλλον η παρακώλυση των ενδιαφερομένων πολιτών να αποκτήσουν, αποβάλλοντας την ελληνική, την αλλοδαπή ιθαγένεια της προτιμήσεώς τους. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς που πρόβαλαν, και υπό την αυτονόητη προϋπόθεση της επαληθευσεώς τους, πρέπει να γίνει αποδεκτό

ότι οι επιπτώσεις στην πρώτη υπόθεση είναι μάλλον δυσμενέστερες (έλλειψη προοπτικής για εξεύρεση πρόσφορης απασχολήσεως, κίνδυνος απελάσεως). Οι σχετικές δυσχέρειες εξαρτώνται ωστόσο ευθέως από την προσωπικότητα και την κοινωνική θέση των υπόψη κάθε φορά πολιτών που αμυδρά μόνο φωτίζονται στο κείμενο των δύο αποφάσεων.

Περίληψη αποφάσεων 345/1978 και 1061/1979 του ΣτΕ.

Οι αποφάσεις 345/1978 και 1061/1979 του Δ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, έκριναν αιτήσεις ακυρώσεως δύο ελλήνων πολιτών κατά των αποφάσεων του Υπουργού των Εσωτερικών, που απόρριψαν τις αιτήσεις τους για τη χορήγηση άδειας αποκτήσεως αλλοδαπής ιθαγένειας και οι οποίες στηρίχτηκαν στις σχετικές γνωμοδοτήσεις του Συμβουλίου της Ιθαγένειας.

Οι αποφάσεις απέρριψαν τις αιτήσεις ακυρώσεως με τη σκέψη, ότι οι προσβληθείσες μ' αυτές υπουργικές αποφάσεις, ήταν νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένες, καθ' ότι μετά από εκτίμηση ειδικά αναφερομένων στοιχείων διαπίστωσαν «έλλειψη προϋποθέσεως, απαιτούμενης κατά τον νόμο δια την χορήγησιν της αδειάς κτήσεως αλλοδαπής ιθαγενείας, ήτοι εξαιρετικού τινός προς τούτο λόγου».

Οι εν λόγω αποφάσεις ορθά υπήγαγαν τις κριθείσες περιπτώσεις στη διάταξη του αρ. 14 παρ. 1 εδ. α' στοιχ. α' του Κώδικα⁷². Θεωρούμε επίσης ορθό το αποτέλεσμα στο οποίο κατέληξε το Δικαστήριο ομόφωνα με την πρώτη απόφαση και κατά πλειοψηφία με τη δεύτερη. Δε φαίνεται όμως ορθή και η αιτιολογία των αποφάσεων, η οποία παρέχει την εντύπωση ότι το Συμβούλιο δεν ερμήνευσε αλλά συμπλήρωσε τη διάταξη του Κώδικα.

⁷² Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο: Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, Αθήνα, σελ. 77.

The Concept of Citizenship in the Treaty on European Union

Carlos Closa

This article evaluates the condition of citizenship of the Union, created by the Treaty on European Union (TEU), from a predominantly political point of view. The Treaty has introduced for the first time a systematic concept of citizenship in the Community ambit, through Articles 8 to 8e Provisions creating the European Community. However, most of the rights and characteristics attached to the concept of citizenship were partially outlined within the scope of the Rome Treaties and the Single European Act. Whilst the new concept of citizenship means an upgrading of the condition of individuals under Community law, it has not superseded the preponderance of the concept of nationality of each Member State. This article contains three parts. The theoretical basis of the concept of citizenship is examined in the introduction. The second section describes the development of some elements of citizenship from the wording of the Rome Treaties and the SEA. Finally, the last section evaluates the concept of union citizenship enshrined by the Maastricht Treaty.

Introduction

The examination of the concept of citizenship nowadays does not particularly emphasize its basic political dimension. Within the framework of the modern State, the political subject is usually identified through the concepts of people or nation. To both of them corresponds the more legal one of citizen. The political concept of people, which is not necessarily related to characteristics such as language, race, etc., is closely associated to the expression of the identity of the political subject. In the Western tradition, the “people” has been always identified in relation to the other, the alien. Thus, Carl Schmitt has argued that the essence of the political existence resides in the capability of a people to distinguish between friend and foe.

The concept or idea of “nation”, of which there are countless definitions, is equivalent to that of people when referred to the political subject. The concept of nation was developed first to be contraposed to the absolute monarch in order to identify a new political subject. Later, the concept evolved to incorporate a transcendental dimension, asserting the continuity of a political community over the transitory changes in its political form.

Both political concepts, people and nation, are however, indeterminate. They designate collectivities, but they do not distinguish who are the individuals composing the nation or people. Therefore, the Western constitutional tradition has developed, in parallel, their legal equivalent: the concept of citizenship and citizens. Citizens are the persons entitled to form the political subject, different from those who enjoy protection and/or rights granted by the State (i.e. social rights as well as human rights). In the words of Evans, citizenship may be employed to distinguish rights only available to those having a special connection with the state concerned from fundamental rights more generally available within that state. The essence of citizenship remains the constitutional arrangements made for participation by a defined category of individuals in the life of the State. Therefore, the defining and primordial element of citizenship is the enjoyment of political rights. In domestic law, the term “citizen” applies only to persons in possession of full political rights. Political rights guarantee the possibility to influence state policy, which is exclusively reserved to nationals.

Once political rights were universally available and guaranteed for the citizens, the concept lost its initial connotation as referring to the political subject. Moreover, the evolution of the State as a welfare promoter led to the association of the idea of citizenship with the enjoyment of social rights. This trend has been particularly evident within the European Community, an entity mainly concerned with achieving economic objectives. Since the Community lacked “sovereignty” *srictu sensu*, the notion of Community citizen included mainly those rights, which could be forced out of the Treaty and the promotion of an “European” identity.

The concept of citizenship is a relatively new one in the Community ambit. As Mancini has pointed out very accurately, the reference that the Rome Treaty makes to several peoples (and not a single one) implies that the Rome Treaty does not recognize a constitutional right to European citizenship; citizenship remains the prerogative of the Member States. Citizens of a Member State are still regarded as “aliens” for “foreigners” by other Member States and they may suffer discrimination in those fields of activity not protected by Community law (for instance, political rights). However, an incipient and partial form of citizenship was being developed in parallel to two facts: the rights that the progressive completion of the internal market has granted to individuals, regardless of their nationality, and the need to differentiate regardless of their nationality, and the need to differentiate between those individuals from citizens of non-Member States.

Terms such as “Community citizen”, “market citizen”, and “European citizen” have been broadly used to describe individuals subject to Community law. In this line, for instance, Evans argued that “national of a Member State” or the widely used synonym of “Community national” may be a Community concept, which is definable in accordance with the requirements of Community law and to which the benefits of European citizenship may suitably be attached. This limited form of citizenship is restricted to the relations between the individual and the Community covered by directly applicable Community law and excludes, therefore, those sectors and individuals not affected by Community law.

In the view of some authors, a concept of European citizenship could be developed, by analogy with the US federal model, from the very limited basis of Community law. Thus, Durand, considering that the most important privilege of the US citizenship was the right to pass freely among states, argued that the Community is able to generate such a citizenship on the basis of the principle of free movement of people. There are, however, substantial differences. Although the free movement between states is guaranteed by US citizenship, it is a consequence rather than the basis of US citizenship, which stems from the

constitutional regulation of federal citizenship. Indeed, state citizenship is an accident of federal citizenship depending upon residence, to the point that an individual may change his state citizenship by changing his residence. Therefore, state citizenship is in the US absolutely subordinate to federal citizenship. The federation exercises the power to determine who are to be the citizens through regulation of both acquisition and loss of citizenship. On the other hand, federal systems do not allow any person to possess state citizenship without federal citizenship. Within the Community framework, the enjoyment of certain rights and privileges depends on the person holding the citizenship or nationality of a Member State which is still the predominant criteria.

Previous to the IGC, the concept of citizenship had been built on a body of heterogeneous provisions dispersed throughout the Rome Treaty. The lack of an explicit legal acknowledgement of citizenship allowed this ambit to be kept for the discretion of intergovernmental arrangements. The introduction of the citizenship of the union has implied the generalization of the rights of residence and movement, the constitutionalizing of the right of petition and the establishment of a clear legal foundation for regulating voting rights in local and EP elections regardless of residence.

Citizenship of the Union is included in Part Two of the “Provisions Amending the Treaty establishing the European Economic Community with a view to establishing the European Community” and developed through six articles which contain a definition (Article 8), the catalogue of rights attached to the condition of citizen (Articles 8a to 8d) and a procedure for further development of this Part (Article 8e). Significantly, the Treaty has overcome opinions which argued in favour of including the principles in the Treaty, but leaving the application to be effected through derived law. The linkage between the citizenship of the Union developed through the dispositions of the EC Treaty and the Union itself is created by recognizing citizenship as one of the objectives of the Union. This is enshrined by the Common Provisions of the Treaty, as had been anticipated by the final text of the Luxembourg Presidency. In this, the Treaty follows the ideas forwarded by the contribution of the Commission. By

including the articles regulating the citizenship of the Union in Title I of Part Two (Foundations of the Union) rather than in the Preamble or in the introductory articles, which set out the objectives of the Union, the Commission's intention was to stress that these were implementing measures and not mere declaratory clauses.

The inclusion of the citizenship of the Union in the provisions on the Community implies that some citizenship rights will be governed mainly by Community law and through the involvement of Community institutions. Furthermore, legislation may directly applicable and the jurisdiction of the ECJ will cover it. This offers the possibility for any individual to have recourse to national courts to make them prevail. Not surprisingly, opposition to the principle of direct applicability, as it would stem from the Project of Articles was voiced by Denmark. The British government also objected the possible direct applicability of the right of movement throughout the Community without time limits.

The primacy of Community law in the development of the citizenship of the Union enshrined by Treaty is made uncertain by two aspects. Firstly, during the conference there was no in-depth discussion on the problems and implications of establishing a Union citizenship which would be affected by Union policies (e.g. legal or police cooperation), but which could only be protected in the framework and with the means of the EC. Secondly, the provisions regulating citizenship are a blend of two different natures, as the Commission pointed out in its contribution. Firstly, there is a group of articles conferring rights which citizens derive directly from the Treaty (non-discrimination, freedom of movement, granting of union citizenship itself) which only need a juridical guarantee and/or improving existing provisions for their exercise. Not surprisingly, this list coincides with the rights already available under the Rome Treaties. The second group is composed by rights whose effective development will require bringing into effect ad hoc legislation together with the necessary detailed rules and conditions. Voting rights and diplomatic protection are included in this category of rights for which the Treaty

has failed to establish a proper Community procedure. They might be implemented through multilateral agreements between Member States rather than through Community legal instruments.

Conclusions

The concept of union citizenship embodied by the Treaty on European Union has formalized or constitutionalized certain already existing rights within the Community ambit; it has introduced certain new rights and, above all, it has provided a solid basis for further enlargement of the catalogue of rights attached to citizenship. From this point of view, it represents an advance on the situation under the Rome Treaty and the SEA. The institutional role for the development of the dynamic character of citizenship will be the determinant factor to produce a qualitative leap forward.

However, citizenship of the Union has not superseded nationality of the Member States, in much the same way as the European Union has not abolished the sovereign existence of the Member States. This is particularly evident regarding certain political rights not included into the Treaty: national elections – the mechanism to actualize sovereignty and the source of a state policy on the Union itself – are the exclusive domain of nationals. The same applies to referendum: without being a procedure common to all twelve Member States, referendums have had a decisive role in Community developments, as the latest Danish and French referendums prove. The important point is that the decisive entitlement for individuals' decisions on the Union is not citizenship but nationality. It remains to be seen whether the basis of citizenship of the Union provided by the Treaty could evolve in the future to develop a political subject for the Union.

Περίληψη

Το παρόν άρθρο πραγματεύεται τον όρο της ιθαγένειας, όπως αυτή διαμορφώθηκε από τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης από μία πολιτική κυρίως σκοπιά. Η έμφαση δίδεται ως επί το πλείστον στη θεωρητική βάση του θεσμού. Κατ' ουσίαν, την έννοια της ιθαγένειας αποτελούν Συνταγματικές διατυπώσεις που προορίζονται για την ενεργό συμμετοχή μίας κατηγορίας ανθρώπων στην κοινωνικοπολιτική ζωή του Κράτους. Η Συνθήκη εισήγαγε για πρώτη φορά την ιδέα της ιθαγένειας σε κοινοτικό επίπεδο. Λίγο αργότερα όμως η Συνθήκη της Ρώμης με τις διατάξεις της έθεσε πολλά από τα χαρακτηριστικά και δικαιώματα της ιδέας αυτής στο περιθώριο. Παρά το γεγονός ότι σύμφωνα με τις προδιαγραφές του, ο θεσμός της ιθαγένειας αποσκοπεί στη βελτίωση των όρων ζωής των ατόμων που υπόκεινται στον Κοινοτικό νόμο, δεν κατάφερε να υπερκεράσει το θεσμό της «εθνικότητας» του κάθε κράτους μέλους.

Ν 3284/2004 Περί κυρώσεως του κώδικα ελληνικής ιθαγένειας

Απώλεια ελληνικής ιθαγένειας

Άρθρο 16

Λόγω κτήσης αλλοδαπής ιθαγένειας

- 1.** Αποβάλλει την ελληνική ιθαγένεια μετά από άδεια του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, όποιος α) απέκτησε με τη βούλησή του αλλοδαπή ιθαγένεια ή β) ανέλαβε δημόσια υπηρεσία σε αλλοδαπό κράτος, εφόσον η ανάληψη της υπηρεσίας αυτής συνεπάγεται κτήση της ιθαγένειας του εν λόγω κράτους. Η άδεια δύναται για εξαιρετικούς λόγους να παρέχεται και μετά την κτήση της αλλοδαπής ιθαγένειας, οπότε η αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας επέρχεται από την παροχή της αδείας.
- 2.** Αποβάλλει επίσης την ελληνική ιθαγένεια όποιος έχει αποκτήσει και αλλοδαπή ιθαγένεια, εφόσον γίνει δεκτή από τον πιο πάνω Υπουργό αίτησή του περί αποβολής της ελληνικής ιθαγένειας. Στην περίπτωση αυτή η αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας επέρχεται από την αποδοχή της αίτησης.
- 3.** Η κατά την παρ. 1 άδεια παρέχεται και η κατά την παρ. 2 αποδοχή της αιτήσεως γίνεται μετά από γνώμη του Συμβουλίου Ιθαγένειας. Δεν δύναται να παρασχεθεί η άδεια ή να γίνει δεκτή η αίτηση, αν ο αιτών υπέχει ή καθυστερεί στρατιωτική υποχρέωση ή διώκεται για κακούργημα ή πλημμέλημα.

Άρθρο 17

Λόγω εκπτώσεως

- 1.** Μπορεί να κηρυχθεί έκπτωτος της ελληνικής ιθαγένειας
 - α.** Όποιος ανέλαβε δημόσια υπηρεσία σε αλλοδαπό κράτος, και μετά από πρόσκληση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης προς αυτόν να απόσχει εντός οριζόμενης προθεσμίας από την υπηρεσία αυτή, ως αντίθετη προς τα συμφέροντα της χώρας, εμμένει σε αυτή, και

β. Όποιος κατά τη διαμονή του στην αλλοδαπή ενήργησε προς όφελος αλλοδαπή ενήργησε [προς όφελος αλλοδαπού κράτους πράξεις ασυμβίβαστε προς την ιδιότητα του Έλληνα και αντίθετες προς τα συμφέροντα της Ελλάδας].

2. Η κατά την προηγούμενη παράγραφο έκπτωση απαγγέλλεται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, μετά από αιτιολογημένη σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Ιθαγενείας, η δε απώλεια της ιθαγένειας επέρχεται από τη δημοσίευση της απόφασης αυτής στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

3. Η κατά το άρθρο αυτό κήρυξη κάποιου ως έκπτωτου της Ελληνικής Ιθαγένειας ενεργεί ατομικά και δεν επηρεάζει την ιθαγένειά του, της συζύγου και των ανήλικων ή ενήλικων τέκνων του.

Άρθρο 18

Λόγω δήλωσης αποποίησης

Επιτρέπεται η αποποίηση της ελληνικής ιθαγένειας, εφόσον ο ενδιαφερόμενος είναι ενήλικος, δηλώνει ότι έχει παύσει να υφίσταται πλέον γνήσιος δεσμός του με τη Χώρα και διαμένει στην αλλοδαπή. Για την αποποίηση υποβάλλονται δήλωση ενώπιον του Έλληνα προξένου του τόπου διαμονής του ενδιαφερομένου και αίτηση προς τον Υπουργό των Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Η αποδοχή της αίτησης γίνεται ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Ιθαγενείας με απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών, δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Ο χρόνος απώλειας της ιθαγένειας ανατρέχει στο χρόνο αποδοχής της αίτησης».

Άρθρο 19

Απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας τέκνων πολιτογραφηθέντων Ελλήνων

1. Τα τέκνα πολιτογραφηθέντων Ελλήνων, τα οποία έγιναν Έλληνες σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 11, μπορούν να αποβάλλουν την ελληνική ιθαγένεια αν:

α) είναι αλλογενή

β) διατηρούν την ιθαγένεια που είχαν κατά την πολιτογράφηση του γονέα τους και

γ) δηλώσουν τη θέλησή τους για αποβολή της ελληνικής ιθαγενείας στο Δήμαρχο ή στο Πρόεδρο της Κοινότητας ή στην Ελληνική Προξενική Αρχή του τόπου κατοικίας τους ή διαμονής τους, μέσα σε ένα έτος από την ενηλικίωσή τους. Αντίγραφο της δήλωσης υποβάλλεται αμέσως από τις παραπάνω αρχές στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.

2. Για την αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας εκδίδεται απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Άρθρο 20

Λόγω υιοθεσίας από αλλοδαπό

Έλληνας που υιοθετήθηκε πριν από την ενηλικίωσή του ως τέκνο αλλοδαπού, δύναται μετά από αίτηση του υιοθετήσαντος, αν αποκτά την ιθαγένεια αυτού, να αποβάλλει την ελληνική ιθαγένεια με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης ο οποίος εκτιμά τις ειδικές συνθήκες, μετά από γνώμη του Συμβουλίου Ιθαγενείας. Η αίτηση δε γίνεται δεκτή, εάν ο υιοθετηθείς υπέχει ή καθυστερεί στρατιωτική υποχρέωση ή διώκεται για κακούργημα ή πλημμέλημα.

Άρθρο 21

Με δήλωση λόγω γάμου με Έλληνα

Αλλοδαπή που απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια λόγω του γάμου της με Έλληνα και διατηρεί αλλοδαπή ιθαγένεια, αποβάλλει την ελληνική ιθαγένεια, αν δηλώσει τη σχετική βούλησή της στο Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας ή στην Ελληνική Προξενική Αρχή του τόπου κατοικίας ή διαμονής της. Για την αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας εκδίδεται διαπιστωτική απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Οικείας Περιφέρειας.